МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Голова приймальної комісії,
ректор ХНПУ імені Г.С. Сковороди
_____ Юрій БОЙЧУК
01 травня 2023 року

ПРОГРАМА ФАХОВОГО ІСПИТУ
з «ІСТОРІЇ І МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ»

для здобуття освітнього ступеня магістр
за спеціальністю 014.03 Середня освіта (Історія)
освітня програма «Історія в закладах освіти»

ХАРКІВ – 2023

ПРОГРАМА ФАХОВОГО ІСПИТУ

З ІСТОРІЇ І МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ

для здобуття освітнього ступеню «магістр»

за спеціальністю 014.03 Середня освіта (Історія)

освітня програма Історія в закладах освіти»

Пояснювальна записка

Метою фахового іспиту з «Історії та методики викладання історії» є виявлення здатності вступників розв'язувати складні спеціалізовані завдання в галузі середньої освіти, що передбачає застосування теоретичних знань і практичних умінь з історії та методики її навчання й характеризується комплексністю та невизначеністю умов організації освітнього процесу в закладах середньої освіти.

Хронологічно програма охоплює весь зміст курсу історії України від найдавніших часів до сьогодення; ключові питання всесвітньої історії XX – початку XXI ст., історії міжнародних відносин; методики викладання історії та суспільствознавчих дисциплін.

Під час фахового випробування вступники мають продемонструвати

- знання змісту фундаментальних і спеціальних галузей історичної науки та спеціальних історичних дисциплін, сучасні наукові дослідження з проблем вітчизняної та всесвітньої історії, спеціальних дисциплін, змісту шкільних курсів історії;
- уміння орієнтуватися в історичному часі, застосовуючи періодизацію, характеризувати суспільні явища в розвитку, вільно оперувати спеціальною термінологією;
- здатність пояснювати цілісну картину суспільно-історичного розвитку через міжпредметні зв'язки, працювати з джерелами інформації, інтегрувати їх у зміст навчання історії;
- вміння проєктувати та здійснювати освітній процес, обирати оптимальні

компетентнісно орієнтовані методики навчання історії, оцінювати та відслідковувати динаміку особистісного розвитку учня/учениці.

- здатність усвідомлювати цілі, мотиви власної педагогічної діяльності, прагнення до набуття та вдосконалення професійних компетентностей.

Випробування проводиться у формі усного іспиту. Екзаменаційний білет складається із трьох питань, які передбачають виголошення розгорнутої відповіді.

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Вступ

Предмет і завдання курсу історії України. Історія України як складова частина світової історії. Періодизація історії України. Завдання курсу та його методологічні засади. Основні джерела і література із історії України. Предмет, методи і завдання історичного джерелознавства. Класифікація історичних джерел.

Тема 1. Стародавня доба на території України

Поява людини. Головні напрями розселення людей на території України. Первісні люди та їхній спосіб життя. Суспільство «перемагаючого відтворюючого господарства» (неоліт, мідний вік, епоха бронзи). Неолітична революція. Трипільська культура. Населення епох неоліту – міді – бронзи та його контакти з сусідніми спільнотами. Формування підвалин цивілізації в Україні. Початки державного життя й етноінтеграційні процеси. Ранній залізний вік в Україні. Перші писемні відомості про племена кіммерійців, таврів, скіфів, сарматів. Перші протодержавні утворення. Економічні зв’язки з країнами Середземномор’я й Передньої Азії. Античні міста-держави (поліси) Північного Причорномор’я. Грецька колонізація Північного Причорномор’я. Давне населення України й основні етапи його розвитку в контекстісвітової історії.

Тема 2. Східні слов’яни

Етногенез і стародавня історія слов’ян. Найдавніші писемні й археологічні джерела про слов’ян. Проблема «прабатьківщини» слов’ян в історіографії. Початок виникнення нової етнокультурної й соціально-економічної спільноти з провідною роллю слов’ян. Україна в епоху великого переселення народів і зміна етнічної карти Євразії. Виокремлення східних слов’ян. Східні слов’яни в V-VII ст.: венеди, анти, словіни. Розселення і заняття східних слов’ян. Звичаї, вірування, побут. Антський племінний союз. Боротьба з готами, гунами, аварами. Війни слов’ян з Візантією й Римською імперією. Перші державні

об'єднання східнослов'янських племен на Середньому Подністров'ї. Східнослов'янські племена й державно-племінні союзи VI-IX ст. Матеріальна й духовна культура східних слов'ян. Аграрна сфера. Ремісництво. Торгівля. Проблема виникнення ранньофеодальних міст. Побут. Світоглядна система й релігійні уявлення. Родинні стосунки. Племінні союзи східних слов'ян. Норманська проблема. Теорія хозаризму та її сучасні варіанти.

Тема 3. Київська Русь

Передумови утворення Київської Русі. Походження термінів «Русь», «Руська земля», «Київська Русь», «Давньоруська держава». Київ як політичний центр полянського союзу племен. Теорії походження Київської Русі. Соціально-економічній політичні фактори об'єднання слов'ян. Утворення міст. Розвиток і характер землеволодіння. Формування великої Київської держави. Основні етапи. Історико- географічний екскурс. Соціальний і політичний устрій держави. Внутрішня й зовнішня політика її князів. Хрещення Русі та його історичне значення. Соціально- економічний розвиток. Соціальна структура населення. Правда Руська. Дипломатія Русі. Русь і Візантія. Русь і Хозарія. Русь і кочівники. Русь після Ярослава: політична історія. Культура Київської Русі. Міжнародні зв'язки й місце Київської Русі в історії Європи. Культурна й ідейна спадщина Київської Русі. Етнічні процесив Київській Русі. Початок формування української народності.

Тема 4. Роздроблення Русі. Південно-західні руські князівства (XII – перша половина XIV ст.)

Причини ослаблення влади київських князів. Володимир Мономах і його боротьба за державну єдність Русі. Причини роздробленості Русі. Форми земельної власності. Зростання політичної й економічної могутності місцевих центрів. Розвиток міст, ремесла й торгівлі. Соціальна структура населення. Продовження процесу формування української народності. Проблема генезису української народності в історіографії. Етноніми «русичі», «русини», «руські

люди» та їхня ідентифікація. Перші згадки про етнотопонім «Україна». Державні утворення Середнього Подніпров'я, Київська, Чернігівська, Переяславська держави – «землі». Економічне й політичне зростання Галицького князівства. Утворення Галицько- Волинської держави та її геополітичне становище. Соціально-економічний розвиток Галицьке-Волинського князівства. Виникнення й зростання міст. Суспільно- політичний й адміністративний устрій. Монгольська навала. Південно-західні руські князівства під пануванням Золотої Орди. Внутрішньополітична криза й занепад Галицько-Волинської держави. Історія Галицько-Волинської держави в українській історіографії. Українські землі за монгольської доби: проблеми реконструкції історичного розвитку. Наслідки монгольської навали й подальша еволюція цивілізації в українських землях. Оцінка монгольської доби в історіографії. Культура періоду роздробленості Русі (XII – перша половина XIV ст.).

Тема 5. Українські землі під владою Польщі, Литви та інших держав

Зростання політичної могутності Великого князівства Литовського. Боротьба за оволодіння Галицько-Волинським князівством. Включення до його складу Східної Волині, Сіверщини, Київщини й Поділля. Відносини з Золотою Ордою й Ногайським улусом за князювання Ольгерда. Політика великих литовських князівна українських землях. Суспільно-політичний устрій держави. Кревська унія. Розширення південних кордонів князівства. Боротьба проти наступу німецьких лицарів. Грюнвальдська битва. Литовський князь Вітовт, його зовнішня та внутрішня політика. Ліквідація удільних князівств. Зміцнення Московської держави та її боротьба з Великим князівством Литовським за Сіверську землю. Напади татар і турків на українські землі. Зміни в суспільно-політичному устрої Великого князівства Литовського. Великокнязівська рада та її склад. Зростання ролі шляхти. Соціально-економічний розвиток українських земель у другій половині XIV – середині XVI ст. Розвиток сільського

господарства, ремесла, сільських і міських промислів. Зростання міст. Надання магдебурзького права українським містам. Формування панщинно-фільваркового господарства. Зростання залежності населення від магнатів і шляхти. Юридичне оформлення кріпосного права. Литовські статути (1529, 1566, 1588 рр.). Устави на волоки. Руйнування общини. Форми соціального протесту мас. Зростання впливу Польщі на Литву. Місце українських магнатів і шляхти в політичному житті. Наступ католицизму. Православна церква. Історія України XIV – першої половини XVII ст. у вітчизняній і зарубіжній історіографії. Люблінська унія. Утворення Речі Посполитої. Україна під владою Польщі. Соціально-економічний розвиток України. Сільськогосподарське виробництво, Категорії селян. Запровадження панщини. Міста й магдебурзьке право. Ремесла та промисли. Поява підприємств мануфактурного типу. Торгівля. Культурний розвиток. Політична свідомість шляхти. «Руський народ». Політична культура козацтва. Проекти політичних реформ. Реформаційний рух. Реформи «грецької» церкви. Оновлення православ'я. Реформи П. Могили. Культурні інтереси різних верств українського населення. Причини та наслідки полонізації української верхівки. Осередки культури при магнатських і шляхетських дворах. Острозька академія. Братства та їхні школи. Шкільництво уніатів. Києво-Могилянська колегія. Протестантські й католицькі школи. Заморська академія. Розвиток науки. Українські письменники. Літописання. Історична думка. Осмислення спадщини Київської Русі. Питання етногенезу. Театр і драма. Музика, архітектура й образотворче мистецтво. Матеріальна культура.

Тема 6. Українське козацтво та його роль в українській історії

Походження, джерела поповнення й час виникнення козацтва. Місце козаків в охороні південних рубежів Великого князівства Литовського від татар і турків. Причини, час і місце заснування першої Запорозької Січі. Зміни розташувань Січей. Початок морських походів козаків у турецькі володіння.

Українське козацтво у вітчизняній і зарубіжній історіографії. Етнічні процеси. Пам'ятки культури XIV – XVI ст. Формування суспільно-політичного устрою Запорозької Січі. Козацька адміністрація. Старшина, заможні козаки й козацька голота (сірома). Козацькі ради. Господарство, побут і звичаї козаків. Військове мистецтво. Духовний світ українського козацтва. Козацькі повстання під проводом К. Косинського та С. Наливайка. Гетьман П. Конашевич-Сагайдачний. Відновлення значення Києва як політичного й духовного центру українського народу. Запорозькі козаки в битвах під Цецорою й Хотином. Наступ магнатів і шляхти на козацькі права й вольності. Спроба уряду взяти козаків під постійний контроль. Козацькі повстання 20-30-х років XVII ст. Ординація 1638 року. Історіографія питання.

Тема 7. Нова концепція визвольної боротьби українського народу середини XVII ст. Розгортання національно-визвольної і соціальної боротьби (1648-1676 рр.)

Україна напередодні Визвольної війни. Посилення кріпосного гніту. Зростання національно-релігійного гноблення. Характер, рушійні сили, мета, типологія та періодизація національно-визвольної революції. Богдан Хмельницький. Основні етапи революції. Утворення й розвиток Української козацької держави, її територія й адміністративно-територіальний устрій. Поділ на суспільні групи-стани. Соціальний аспект подій Визвольної війни. Органи влади. Господарсько-фінансова політика. Дипломатична діяльність. Збройні сили. Зовнішня політика Б. Хмельницького у 1650-ті рр. Переяславсько-московський договір 1654 року, його оцінка в історіографії. Воєнно-політична ситуація в Україні після укладення «Березневих статей» 1654 року. Перше гетьманування Ю. Хмельницького. Загострення соціально-політичної боротьби. Поділ України на два гетьманства. Гетьман ІванВиговський. Гадяцький договір. Юрій Хмельницький. Розчленування України на Лівобережжя та Правобережжя. Чорна Рада. Гетьмани П. Тетеря й І. Брюховецький. Україна в

політичних планах Росії, Польщі, Росії й Туреччини. Андрусівський мир. Боротьба за возз'єднанняУкраїни. Гетьман Петро Дорошенко. «Руїна». Криза й поразка революції. Бучацька угода. Гетьмани Дем'ян Многогрішний й Іван Самойлович. Подальше обмеження автономії України. Чигиринські походи (1677-1678). Бахчисарайська угода. «Вічний мир» і остаточне закріплення поділу України. Соціально-економічні наслідки Визвольної війни.

Тема 8. Українська Гетьманська держава у кінці XVII-XVIII ст.

Становище Української держави за гетьманування І. Мазепи. Зміна соціального й національного складу населення. Форми землеволодіння. Розвиток сільськогогосподарства. Цехове ремесло та промисли. Переорієнтація напрямів товарних потоків у внутрішній і зовнішній торгівлі. Адміністративно-політичний устрій Лівобережної України й Слобожанщини. Наступ на політичну автономію України. Обрання гетьманом Івана Мазепи. «Коломацькі статті». Зміцнення влади козацької старшини. Соціальна політика І. Мазепи. Гетьманство І. Мазепи в зарубіжній і вітчизняній історіографії. Україна на початку Північної війни. Активізація наступу царизму на автономні права України після Полтавської катастрофи. Обрання гетьманом І. Скоропадського. Полтавська битва. Гетьман у вигнанні Пилип Орлик і його «Конституція». Утворення Малоросійської колегії на чолі з С. Вельяміновим. Наказний гетьман П. Полуботок. Боротьба старшини за відновлення гетьманства. Гетьман Д. Апостол. Економічна політика, реформа судових установ. Робота кодифікаційної комісії. Упровадження міністерського правління. Останні успіхи старшини в збереженні автономії України. Остаточне скасування української державності в другій половині XVIII ст. Останнє відновлення гетьманства. Гетьман України К. Розумовський. Спроби європеїзації Гетьманщини. Військові справи. Судова реформа. Зміцнення автономії. Українська політика імператриці Катерини II. Ліквідація гетьманства. Діяльність Другої Малоросійської колегії. Українські делегати в Комісії

уложення законів. Реформи російського уряду 60-х років XVIII ст. Скасування козацьких полків. «Грамота про вольність дворянства» й українська старшина. Остаточна ліквідація української автономії. Уведення загальноросійської адміністрації. Закріпачення селянства. Таємний Новгород-Сіверський патріотичний гурток 1780-ті – 1790-ті роки. Спроби знайти дипломатичну підтримку ідеї відновлення державності України. В. Капніст і «проєкт відновлення козацьких формувань в Україні». Місія 1891 року в Берлін. Історичне значення української козацької держави. Причини її загибелі: зовнішні та внутрішні чинники. Основні тенденції розвитку української культури кінця XVII-XVIII ст. Політика російського уряду в Україні та її вплив на розвиток культури в Україні. Українська інтелектуальна еліта. Освіта й наука в Україні. Система шкільної освіти. Розвиток філософії. Г. Сковорода. Українська політична думка. Традиції політичного автономізму. Г. Полетика, В. Капніст. Велика французька революція й Україна. Розвиток літератури й театру. Музика в Україні. Розвиток архітектури й живопису. Українські майстри в Росії. Вплив українського мистецтва на російську культуру. Релігійне життя в Україні. Православна церква. Ф. Прокопович. Зміни в побуті населення. Культура освічених верств і народна культура. Занепад традиційних форм української культури наприкінці XVIII ст. Провінціалізація. Зміни в психологічному типі українців. «Малоросійство». Русифікація. Українці на службі Російської імперії. Перші ознаки українського Відродження.

Тема 9. Запорозька Січ у другій половині XVII-XVIII ст.

Запорожці в боротьбі проти татаро-турецької агресії. Кошовий отаман Іван Сірко. «Вічний мир» і зміна політичного статусу Запорожжя. Суперечності між Запорожжям і Гетьманщиною за часів І. Мазепи. Кошовий отаман К. Гордієнко. Запорозька Січ під час Північної війни. Підтримка запорожцями гетьмана І. Мазепи.Зруйнування Чортомлицької Січі. Кам’янська й Олешківська Січі під турецьким протекторатом. Заснування Нової Січі. Військова структура й

адміністративне управління. Заснування слобід і містечок. Розвиток хутірського господарства. Побут, звичаї й культура запорожців. Місце церкви в духовному житті козаків. Система навчання й виховання молоді. Січова школа. Участь запорожців у російсько-турецьких війнах. Запорозька Січ і повстанський рух на Правобережній Україні. Будівництво Української лінії. Утворення на козацьких Вольностях колоній іноземців. Ліквідація Запорозької Січі. Задунайська Січ. Утворення Чорноморського козацтва. Переселення козаків на Кубань. Історіографія проблеми.

Тема 10. Правобережжя й західноукраїнські землі під владою Речі Посполитої (кінець XVII-XVIII ст.)

Спустошення Наддніпрянського Правобережжя. Бахчисарайський мир. Умови економічного розвитку. Відновлення козацтва. Політична ситуація на Правобережжі після Карловицького миру. Правобережні українські землі в роки Північної війни. Вступ на Правобережжя гетьмана І. Мазепи й фактичне об'єднання його з Лівобережжям. Відновлення польсько-шляхетської влади в 1714 році. Організація слобід. Розвиток фільваркової системи господарювання» Відновлення панщини. Гальмування економічного розвитку міст. Церковне життя. Гайдамацький рух, його причини, характер, розмах. Коліївщина. Західноукраїнські землі під чужоземним ігом. Полонізація православної шляхти. Релігійні відносини. Занепад братств. Рух опришків. Закарпаття під владою Угорщини. Буковинські землі в складі Молдавського князівства. Поширення на Буковину влади Австрії. Історіографія проблеми.

Тема 11. Слобідська Україна в другій половині XVII-XVIII ст.

Заселення території Слобідської України. Боротьба з татарами. Адміністративно-територіальний устрій. Соціально-економічний розвиток. Суспільні стани. Земельна власність. Міста та слободи. Розвиток торгівлі, ремесел і народних промислів. Поступове закріпачення селян. Народні рухи. Іноземна колонізація Слобожанщини. Уведення загальноросійських законів.

Реформа козацьких полків. Політика русифікації на Слобожанщині. Особливості слобідського козацтва. Слобожанський побут. Слобідські українці як особливий історичний тип. Слобідська ментальність. Харків як українське місто.

Тема 12. Соціально-економічний розвиток українських земель у кінці XVII – XVIII ст.

Зрушення в сільському господарстві. Формування великої земельної власності. Перерозподіл земель. Зміни в дрібній земельній власності та землеволодінні. Господарська спеціалізація різних регіонів. Відокремлення промисловості від сільського господарства. Поширення мануфактурного виробництва. Дрібнотоварні майстерні. Децентралізовані та централізовані мануфактури. Технічні нововведення в промисловості. Заміна традиційних гідравлічних двигунів машинами. Формування ринку робочої сили. Масовий відхід збіднілого населення на тривалі заробітки. Українські міста. Зміна юридичного статусу окремих міст. Розвиток торгівлі. Дрібні ярмарки, торги й базари. Чумацтво. Пожвавлення старих і поява нових торгових шляхів. Зміни соціальної структури України. Зміни в національному складі населення. Збільшення кількості росіян і різних етнічних груп (німців, шведи, волохи, серби, греки, євреї та ін.).

Тема 13. Інкорпорація України в державну структуру Австрійської й Російської імперій

Перший поділ Речі Посполитої. Захоплення Австрією Галичини й Буковини. Захоплення Росією Криму. Другий поділ Речі Посполитої. Включення Правобережної України до складу Російської імперії. Третій поділ Речі Посполитої. Діяльність П.О. Рум’янцева-Задунайського. «Генеральний опис Малоросії». Накази різних станів депутатам: у законодавчу комісію 1767 року Ліквідація полково-сотенного та судового устрою Гетьманщини. Перетворення її на провінцію Російської імперії. Закріпачення селян Лівобережної України. Поширення на українську козацьку старшину прав російського дворянства.

Україна в російсько-турецьких війнах другої половини XVIII ст. Заселення Південної України. Чужоземні поселення на Півдні України. Виникнення чорноморських портів і міст. Адміністративно-територіальний устрій і чисельність населення Наддніпрянської України. Розвиток товарних відносин і криза феодальної системи господарства. Стан сільського господарства. Промисловість. Торгівля. Транспорт. Загострення соціальних суперечностей. Поширення кріпацтва на Південну Україну. Участь українського населення у війні 1812 року. Здійснення інвентарної реформи. Селянські рухи, виступи робітних людей і військових поселенців. Декабристи в Україні.

«Південне товариство». «Товариство об'єднаних слов'ян». Повстання Чернігівського полку. Вплив польського повстання 1830-1831 рр. на Україну. Початок українського національного відродження. Утворення Кирило-Мефодіївського товариства. Програмні твори кирило-мефодіївців. Спроби практичної діяльності. Т.Г. Шевченко та вплив його творів на формування української національної ідеї. Репресії царизму проти кирило-мефодіївців і Т.Г. Шевченка. Історіографія проблеми. Західноукраїнські землі в першій половині XIX ст. Економічне становище Галичини, Буковини й Закарпаття в складі Австрійської монархії. Діячі українського національного руху в Галичині. «Руська трійця». Західноукраїнські землі в революції 1848-1849 рр. Головна руська рада. Галицькі українці на з'їзді слов'янських народів у Празі. Закарпатські «будителі». Селянство в революції. Лук'ян Кобилиця. Скасування панщини. Історіографія проблеми. Українські землі під владою Російської імперії (друга половина XIX ст.). Кримська війна й Україна. Причини війни. Оборона Одеси й Севастополя. Паризький мирний договір. Піднесення антикріпосницького руху.

«Київська козаччина». Підготовка селянської реформи. Маніфест і Положення 19 лютого 1861 року. Особливості селянської реформи в різних регіонах України. Історіографія проблеми. Реформи 60-70-х років: земська,

міська, судова, фінансова, військова. Історичне значення реформ. Історіографія проблеми. Промисловий розвиток українських земель у пореформену добу. Стан сільського господарства. Зростання міст. Населення України в умовах колоніально-капіталістичного гноблення. Класи та стани українського суспільства. Становлення української нації. Український національний рух. Відлуння польського повстанського руху в Україні, В. Антонович як ідеолог «хлопоманства». Українські громади. Наукова й освітня діяльність громадівців. Громадівський соціалізм. Українці в польському й російському визвольному русі. Студентські громади. «Братерство тарасівців». «Молода Україна». Селянський рух. Поява народників і «ходіння в народ». «Чигиринська змова». Народовольці в Україні. Історіографія питання. Робітничий рух. Перші робітничі організації, їхня ідеологія та програми. Марксистські гуртки. Перші соціал-демократичні організації. Активізація національного руху. Перші політичні партії. Західноукраїнські землі в складі Австрійської імперії в другій половині XIX ст. Економічний розвиток західноукраїнських земель після революції 1848-1849 рр. Чужоземний капітал у промисловості. Становище робітників. Національний склад буржуазії й робітників. Стан сільського господарства. Землеволодіння й землекористування. Початок переселення українців на Американський континент. Перші українські колонії вСША, Канаді, країнах Південної Америки. Суспільно-політичний рух після революції 1848-1849 рр. Москвофіли й народовці. Виникнення Української соціал-демократичної й Української національно-демократичної партій. Історіографія проблеми.

Тема 14. Українська культура у XIX ст.

Політика царизму в галузі культури й освіти. Переслідування української мови. Політика австрійського уряду щодо української культури. Розвиток освіти й науки. Загальноосвітня школа. Зародження професійної освіти. Університетська освіта. Культурно-освітні заклади. Формування національної

інтелігенції. Українські вчені в галузі природознавства й точних наук. Розвиток гуманітарних досліджень. Розвиток мистецтва. Народне й професійне мистецтво. Архітектура. Традиційно-побутова культура. Розвиток української літератури. Історіографія проблеми. Тенденції культурного розвитку. Валуєвський циркуляр й Емський указ. Ставлення до української культури в Австро-Угорщині. Освіта: початкова, середня освіта, розвиток мережі вищих навчальних закладів. Культурно-освітні заклади. Наукові заклади. Університетська наука. Наукові товариства. Досягнення українських вчених у різних галузях науки. Діяльність Археографічної комісії. НТШ у Львові. Література: проза, поезія, драматургія. Мистецтво. Український театр. Жанри музичної культури. Образотворче мистецтво. Архітектурні споруди. Розвиток народної творчості. Мистецтво кобзарів. Історіографія проблеми.

Тема 15. Україна на початку XX ст.

Соціально-економічне становище українських земель у складі Росії. Монополії в промисловості й у банківській справі, Економічна криза 1900-1903 рр. Робітничі страйки 1903 року. Масові селянські виступи. Земсько-ліберальна опозиція царизму. Загальноросійські й українські партії в Україні. Українська політична думка на початку XX ст. Студентський рух. Кооперативний рух. Україна в демократичній революції 1905-1907 рр. Позиції політичних партій у революції. Робітничі страйки в Україні після «кривавої неділі». Повстання на броненосці

«Потьомкін». Жовтневий політичний страйк. Виникнення рад робітничих депутатів. Збройні виступи в Харкові, Олександрівську, Донбасі. Державна Дума. Піднесення українського національного руху. Виникнення україномовної преси. «Просвіти» в українському русі. Українська думська громада. Третьочервневий переворот. Столипінська аграрна реформа. Економічні й політичні наслідки реформи. Масові переселення українських селян до Сибіру й Далекого Сходу. Історіографія проблеми. Діяльність українських партій й

організацій у післяреволюційну добу. Робітничий і селянський рух. Українське питання в Державній Думі, Західноукраїнські землі на початку ХХ ст. Соціально-економічний розвиток. Боротьба трудящих проти соціального гніту. Кооперативний рух. Поява українських організацій: «Січ», «Сокіл», «Пласт». Культурно-просвітницький рух. Церковне життя. Активізація переселенського руху за океан. Політична й економічна еміграція з України, етапи поширення та її чисельність. Життя української діаспори в США й Канаді. Україна в Першій світовій війні. Воєнні дії на території України. Національно-визвольний рух в умовах війни. Товариство українських поступовців.

«Спілка визволення України». Антиукраїнська політика в новоствореному Галицько- Буковинському губернаторстві. Українські січові стрільці. Антивоєнний рух народних мас. Історіографія проблеми. Розвиток культури. Освіта й наука. Український театр. Зародження українського художнього кіно. Посилення громадського інтересу до українського фольклору. Історіографія проблеми.

Тема 16. Українська революція 1917-1921 рр.

Лютнева демократична революція 1917 року. Становище в Україні після повалення царизму. Піднесення національно-визвольного руху. Утворення Центральної Ради, її соціальна база, програма, М.С. Грушевський і В.К. Винниченко. Утворення рад робітничих, селянських і солдатських депутатів. Програми й цілі українських і загальноросійських політичних партій в Україні. Система влади в українських губерніях Росії після утворення в Петрограді Тимчасового Уряду. Роль Центральної Ради у формуванні української національної державності. Всеукраїнський національний конгрес 7-8 квітня 1917 року. Курс на автономію України. Взаємовідносини Центральної Ради й Тимчасового уряду. І Універсал Центральної Ради, Всеукраїнські з'їзди: селянські, військові, робітничий та ін. Сформування Генерального секретаріату. ІІ Універсал Центральної Ради. Липнева криза Тимчасового уряду й утворення

української автономії. Поглиблення економічної кризи та погіршення становища трудящих України влітку та восени 1917 року. Корніловський заколот й Україна. Ставлення різних політичних сил і партій України до збройного повстання в Петрограді в жовтні 1917 році. Боротьба проти органів Тимчасового уряду в Україні. Збройні повстання у Вінниці й Києві, III Універсал Центральної Ради. Утворення Української Народної Республіки. Підсумки виборів до Всеросійських Установчих Зборів в Україні. Боротьба більшовиків за владу. Виникнення в Україні радянського уряду. Вторгнення більшовицьких військ із Росії. IV Універсал Центральної Ради. Прийняття Конституції УНР. Участь представників Центральної Ради в мирних переговорах у Брест-Литовську. Підписання мирного договору з Німеччиною, Австро-Угорщиною, Туреччиною, Болгарією. Окупація України німецькими й австро-угорськими військами. Криза Центральної Ради навесні 1918 року. Центральна Рада й УНР у вітчизняній і зарубіжній історіографії. Гетьманський переворот. Українська Держава гетьмана П. Скоропадського: внутрішня політика, зовнішньополітичний курс, національно-культурна політика. Повстансько-партизанська боротьба проти окупантів. Падіння гетьманського режиму. Історіографія проблеми. Утворення Директорії, її склад, соціальна база, політика. Відновлення УНР. С. Петлюра. Соціальні програми Директорії. Революційні події 1918 року на західноукраїнських землях. Політичні партії Східної Галичини. Утворення Західноукраїнської Народної Республіки. Акт злуки УПР і ЗУНР 22 січня 1919 року. Війна з Польщею. Визвольний рух у Північній Буковині та в Закарпатті. Інтервенція Антанти на півдні України. Партизансько-повстанська війна проти окупантів. Вигнання антантівських інтервентів. Друга війна УНР і Радянської Росії. Встановлення влади рад в Україні на початку 1919 року. Декларація радянського уряду України від 25 січня 1919 року. Х.Г. Раковський. III Всеукраїнський з'їзд рад. Перша радянська конституція України. Політика більшовиків в Україні в 1919 році.

Селянський повстанський рух як історичний феномен. Політичні керівники руху. Цілі та характер селянських виступів. Н. Махно, М. Григор'єв, Д. Терпило (Зелений). Зайняття України військами А. Денікіна. Політика Денікіна в Україні. Війська УНР і ЗУНР у боротьбі з денікінцями. Повстанський рух у тилу денікінської армії. Визволення України від денікінських військ і відродження УСРР в кінці 1919 року. В.І. Ленін й українське питання. Державне й господарське будівництво. Саморозпуск партій боротьбистів і борьбистів. Варшавський договір Ю. Пілсудського й С. Петлюри. Радянсько-польська війна. Розгром Врангеля. Ризький мирний договір. Основні уроки української національної революції. Історіографія проблеми.

Тема 17. Українська СРР в 20-30-х рр.

Соціально-економічне й політичне становище України на початку 20-х років. Перехід до нової економічної політики. Мета й цілі непу в інтерпретації В.І. Леніна. Голод 1921-1923 рр. на півдні України: причини й наслідки. Аграрна політика державної партії. Поступове відродження сільського господарства УСРР у системі «договірної федерації». Курс центрального партійно-державного керівництва на ліквідацію незалежності національних республік. «Автономізація» незалежнихреспублік під виглядом утворення нової федерації – СРСР. Перші наслідки входження УСРР до складу Радянського Союзу. Конституція СРСР 1924 року. Історіографія проблеми. Неп у промисловості. Суть господарського розрахунку. Трестування промисловості. Проблема безробіття. Перші наслідки відбудовного процесу. Система реальної влади в Україні, РКБ(б) і КП(б)У. Позиція КП(б)У щодо боротьби за владу в центральному партійно-державному керівництві. Природа радянського тоталітарного режиму. Роль у ньому профспілок, комнезамів, комсомолу. Феномен «націонал-ухильництва». Позиції лідерів державної партії щодо майбутнього курсу соціально-економічної політики. Сталінський курс на «всеосяжну колективізацію» селянських засобів виробництва. Курс на індустріалізацію

країни. «Криза непу» як результат відмови партійно-державного керівництва від змички між містом і селом. «Ножиці цін». Хлібозаготівельні кризи. Політика коренізації, її особливості й наслідки. Досягнення та прорахунки українізації. Ставлення тоталітарного режиму до інтелігенції. Історіографія проблеми. Перші кроки культурного будівництва: кампанія щодо ліквідації неписьменності, розгортання мережі освітніх установ, створення закладів комуністичного виховання. Ліквідація університетської освіти й перенесення центру наукових досліджень в установи ВУАН. Наслідки радянізації науки. Історіографія проблеми. Національне відродження в літературі й мистецтві. Історіографія проблеми. Антицерковна політика державної партії. Історіографія проблеми. Завершення внутріпартійної боротьби в ЦК ВКП(б) й утвердження одноособової диктатури Й.В. Сталіна. Згортання нової економічної політики. Курс на «розгорнуте будівництво соціалізму по всьому фронту». Проблема темпів індустріалізації. Дискусії щодо плану першої п’ятирічки. Перехід до директивного планування. Ескалація репресій проти господарників і спеціалістів. Виробниче змагання. Ізотовський рух. Стахановський рух. Результати капітального будівництва та промисловості в роки першої та другої п’ятирічок. Історіографія проблеми. Хлібозаготівельна криза 1928−1929 рр. Поворот до суцільної колективізації. Гасло: «Ліквідація куркульства як класу»: причини, масштаби, наслідки. Завершення колективізації основної частини селянських господарств в 1931−1932 рр. Деградація сільськогосподарського виробництва в одержавлених колгоспах. Утрати врожаю в 1931−1932 рр. унаслідок масового саботажу колгоспників «Робота» хлібозаготівельних комісій. Голодомор 1933 року і його наслідки. Історіографія проблеми. Колгоспи в системі командної економіки після 1933 р. Відмова від продрозкладки, Політвідділи МТС і радгоспів. Зростання культу особи Сталіна. Репресії в Україні. Судові політичні процеси 30-х років. Чистка партії. Знищення керівництва КП(б)У. Згортання політики українізації. Національно-культурна

політика державної партії в УРСР 30-х років. Боротьба з «буржуазним націоналізмом» і з націонал-ухильництвом». «Розстріляне відродження». Умови й результати культурного розвитку в 30-х роках. Ліквідація неписьменності. Загальноосвітня й вища школа. Відродження університетської освіти. Запровадження атестації наукових кадрів. Діяльність АН УРСР. Здобутки й трагічні сторінки літератури й мистецтва.

Тема 18. Західна Україна в 20-30-ті рр. XX ст.

Колоніальне становище українських земель у складі Польщі. Галицьке питання в 1919 − 1923 роках. Український рух на Галичині: політика «взаємного невизнання». Рішення Ради послів про приєднання Галичини до Польщі та його наслідки. Польська республіка у 20-30-ті роки: особливості соціально-економічного й політичного розвитку. Західноукраїнські землі в складі Польщі: територія та населення. Соціально-економічний розвиток західноукраїнських земель у 20-30-ті роки: причини економічної відсталості. Розвиток промисловості. Аграрне питання та спроби його вирішення. Західноукраїнські міста. Українська економічна еміграція. Польська політика в Західній Україні. Правлячі кола Польщі й українське питання: радикали й помірковані. Відмінності в польській політиці на Волині та в Галичині. Полонізація: цілі, засоби й наслідки. Стан системи освіти. Пропаганда польської культури. Наслідки полонізації. Колонізація й «осадництво». Зміни політичного курсу польського уряду. Пацифікація та її наслідки. Спроби компромісу. Спроби розколу українського руху. Регіональна політика. Наслідки польської політики в Західній Україні. Український національно-визвольний рух: головні політичні партії й організації. Греко-католицька церква в суспільному житті Галичини. А. Шептицький. Й. Сліпий. Кризові явища в житті греко-католицької церкви. Православна церква в Західній Україні: боротьба проти полонізації та покатоличення. Нові тенденції в політичному житті Західної України. Інтегральний націоналізм і національно-визвольна боротьба. Інтегральний

націоналізм як політична теорія. Д. Донцов і В. Липинський. Українська військова організація. Тактика терору. Молодіжні національні організації. Створення ОУН, її мета й методи. Є. Коновалець. Діяльність ОУН у Західній Україні. Криза в діяльності ОУН наприкінці 30 х рр. Головні результати національно-визвольного руху в Західній Україні. Анексія Буковини Румунією. Територія й населення краю. Політика румунського уряду на Буковині. Румунізація та терор. Лібералізація 30-х років і її наслідки. Український рух на Буковині. Боротьба за українську культуру. Українська національна партія: В. Залозецький. Радикальний та екстремістський рух. Труднощі національно-визвольного руху на Буковині. Українські землі в складі Чехословаччини. Територія й населення. Права українців у Чехословацькій державі. Соціально-економічна політика уряду в Закарпатті. Український рух у Закарпатті. Русинське питання. А. Бродій. Україно філи. А. Волошин. Культурна політика: розвиток української освіти та преси. Молодіжний рух. Діяльність української інтелігенції. Українці в суспільному й культурному житті Чехословаччини. Зміни в політичному житті Чехословаччини після Мюнхенської угоди. Проголошення статусу самоврядування Закарпаття. Політика уряду А. Волошина. Загроза угорськоїокупації та проголошення незалежності карпатської України в березні 1939 року. Внутрішня й зовнішня політика Карпатської України. Культурне життя на західноукраїнських землях у 20-30-х роках. Українська преса в Галичині. Книгодрукування. Роль уніатської церкви в культурному житті Галичини. І. Огієнко. Розвиток освіти та науки. Український університет і вища технічна школа у Львові. Наукові українознавчі дослідження. НТШ. Українська художня література. Образотворче мистецтво. Музика й театр.

Тема 19. Україна в роки Другої світової війни

Становище на західноукраїнських землях у міжвоєнний період. Українське питання в політиці Польщі, Румунії, Чехословаччини. Головні політичні партії й організації українського національно-визвольного руху.

Організація українських націоналістів. Роль греко-католицької церкви в суспільно-політичному житті Західної України. Мюнхенська змова й доля Карпатської України. Укладення пакту Молотова-Ріббентропа. Початок Другої світової війни. Вступ Червоної армії на територію Західної України. Територіальні вимоги радянського керівництва до Румунії. Включення основної частини західноукраїнських земель до складу УРСР і їхня радянізація. Історіографія проблеми. Напад Німеччини та її союзників на СРСР.Катастрофічні поразки 1941 року. Оборона Києва, Одеси й Севастополя. Бої за Донбас. Початок народної боротьби в тилу ворога. Генеральний наступ гітлерівських військ улітку 1942 року на півдні. Німецький окупаційний режим. План «Ост». Адміністративний устрій окупованої України. Розгортання радянського й націоналістичного партизанського руху проти окупантів. Діяльність комуністичного підпілля й радянських партизанів. Утворення Української повстанської армії. Нова програма й тактика Організації українських націоналістів. Перемога Червоної армії під Сталінградом і початок визволення території України. Розгортання наступу на Лівобережну Україну після Курської битви. Битва за Дніпро. Бої на Правобережжі та в західних областях. Взаємовідносини радянських партизанів із ОУН-УПА. Волинська трагедія. Перехід націоналістів до тактики двофронтової боротьби. Завершення боїв за Україну восени 1944 року. Історіографія проблеми. Початок відбудовчих робіт. Особливості відбудови народного господарства України в умовах війни. Демографічні наслідки війни. Вклад українського народу в розгром нацистської Німеччини.

Тема 20. Україна в післявоєнний період (середина 1940-х – середина 1960-х)

Включення УРСР у світову політику як однієї з фундаторів і членів ООН. Участь української делегації в Паризькій мирній конференції 1947 року. Завершення збирання основних етнічних земель українського народу в межах

єдиної держави. Відмова Сталіна від української етнічної території на захід від лінії Керзона. Операція «Вісла». Напівпримусовий обмін населенням між Україною й Польщею. Історіографія проблеми. Труднощі відбудови народного господарства. Голод 1946-1947 рр. Насильницька колективізація в західних областях України. Нова смуга масових репресій проти громадян України. Львівський церковний собор 1946 року й ліквідація української греко-католицької церкви. Підпільно-партизанська боротьба ОУН-УПА з тоталітарним ладом. Ідеологічний наступ сталінщини на спроби культурно-національного відродження. Л.М. Каганович в Україні. Чистка національних кадрів. Історіографія проблеми. Україна в роки тимчасової лібералізації тоталітарного режиму (середина 1950-х – 1960- х рр.). Україна після смерті Сталіна. Ідеологічна кампанія з нагоди 300-річчя Переяславської ради. Передача Кримської області до складу УРСР; мотиви й правова основа. Спроби лібералізації політичного режиму. Критика культу особи Сталіна. Початок реабілітації жертв сталінських репресій, Реформи М.С. Хрущова, їхній суперечливий і непослідовний характер, загальна спрямованість і значення. Заходи щодо удосконалення управління й модернізації промисловості. Спроби подолання кризи в сільському господарстві. Участь України в освоєнні східних регіонів СРСР і цілинних земель. Поява дисидентів в Україні. Зародження руху «шістдесятників», їхня роль у національно-культурному житті. Переміни в кремлівському керівництві в жовтні 1964 року та їхні наслідки для України. Історіографія проблеми.

Тема 21. Україна в роки стагнації тоталітарної системи й поступового наростання кризових явищ (середина 60-х – середина 80-х рр.)

Реформи середини 60-років, їхнє згортання консерваторами в партійно-державному керівництві. Зупинення реабілітації й замовчування злочинної діяльності Сталіна. Деформації в структурі економіки України, хижацька експлуатація її багатств, будівництво хімічних підприємств, атомних

електростанцій. Наростання екологічної небезпеки. Екстенсивний розвиток сільського господарства, шкідливість кампанії щодо ліквідації «неперспективних» сіл. Звільнення П.Ю. Шелеста. Дальше обмеження прав України. В.В. Щербицький як провідник русифікаторської політики центру. Україна в єдиному народногосподарському комплексі СРСР. Політичні репресії 60-70-х років. Посилення реакції в духовному житті. Поглиблення нігілістичного ставлення до національної самобутності українського народу. Спотворення історії України. Розгортання правозахисного й дисидентського руху. Репресивні дії органів КДБ. Загострення гальмівних процесів у соціально-економічному та суспільно-політичному розвитку України. Історіографія проблеми.

Тема 22. Відновлення незалежності України

Спроби М.С. Горбачова реформувати суспільство за допомогою прискорення, перебудови, гласності. Економічна політика центрального уряду й Україна. Чорнобильська катастрофа та її наслідки. Відновлення критики сталінізму. Зростання політичної активності народу. Гальмування процесів перебудови в Україні. Національне пробудження українського народу. Реабілітація політичних в’язнів. Викриття злочинів тоталітарного режиму. Зародження Народного руху України й перетворення його в опозиційну до КПРС силу. Перші кроки в демократизації суспільно-політичного життя й утворення нових політичних партій і громадських об’єднань. Реформа виборчої системи. Вибори до Верховної Ради УРСР. Формування парламентської опозиції – «Народної ради». Прийняття Декларації про державний суверенітет України. Курс національно-демократичних сил на утвердження державної й економічної незалежності республіки, утворення самостійної держави. Спроба серпневого (1991 року) перевороту в Москві та його наслідки для України. Схвалення Верховною Радою УРСР Акту проголошення незалежності України. Заборона діяльності КПУ. Участь інтелігенції, студентської молоді, засобів масової інформації в демократизації суспільства, відродженні національних

традицій, розширенні сфери вжитку української мови. Пробудження релігійного життя. Участь української діаспори в державотворчому процесі. Загальноукраїнський референдум 1 грудня 1991 року й вибори Президента України. Л.М. Кравчук – Президент України. Денонсація Договору 1922 року про утворення СРСР. Угода про Співдружність незалежних держав. Затвердження державної символіки України.

Тема 23. Україна – незалежна держава (1991 – 2022 рр.)

Створення правової бази розвитку України як демократичної держави. Зміцнення державних кордонів. Формування Збройних сил і Військово-морського флоту. Національної гвардії, Служби безпеки, митної служби. Запровадження національної грошової одиниці й інших інститутів державності. Прийняття Верховною Радою України нормативних актів для реформування економіки на шляхах підприємництва, переходу до ринкових відносин, приватизації, їхній суперечливий характер. Зниження темпів промислового й сільськогосподарського виробництва. Криза кредитно-фінансової системи. Наростання інфляційних процесів і соціальної напруженості. Пошуки шляхів виходу з кризи й соціального захисту населення. Труднощі національно-культурного відродження, розвитку науки, освіти, духовності. Міжнаціональні відносини та їхнє правове регулювання в Україні, Кримська автономія. Роль національної ментальності в житті суспільства. Особливості релігійного життя в Україні. Сучасна релігійна ситуація. Формування багатопартійності в Україні. Класифікація політичних партій й об’єднань, їхні платформи у виборах до Верховної Ради України 1994 року. Кампанія 1994 року виборів Президента України. Обрання Президентом Л.Д. Кучми. Його соціально-економічна й політична платформа. Кроки з її реалізації. Прийняття Конституції України. Концепція зовнішньої політики України. Визнання України зарубіжними державами, встановлення дипломатичних відносин, формування представництв у міжнародних організаціях, входження у світове

співтовариство. Набуття Україною без'ядерного статусу. Зовнішньополітичні акції України щодо зміцнення миру й співробітництва, припинення воєнних конфліктів. Участь України в миротворчих процесах ООН, у програмі «Партнерство заради миру», у діяльності Ради Європи. Україна в складі Співдружності незалежних держав. Російсько-українські відносини. Договір про дружбу, співробітництво й партнерство між Росією й Україною 1997 року. Відносини України з найближчими сусідами: Білорусією та Молдовою. Співробітництво України з країнами СНД азіатського регіону. Реалізація нового соціально-економічного реформаційного курсу та його наслідки (др. пол. 1994–1999 рр.). Обрання Л.Д. Кучми президентом України на другий термін. Референдум квітня 2000 року. Діяльність урядів В.А. Ющенка, А.К. Кінаха, В. Януковича. Сучасна політична й економічна ситуація в Україні. Президентські вибори в жовтні-грудні 2004 року. Обрання президентом України В. Ющенка.

«Політична реформа». Парламентські вибори у березні 2006 року. Формування депутатського корпусу за партійними списками. Президентські вибори 2010 року. Політика уряду В. Януковича. Парламентські вибори 2011 року. Проблема інтегрування України в європейське та світове співтовариство. Соціально-економічне й культурне життя. «Революція Гідності». Агресія Росії проти України. Анексія Криму. Президентські вибори 2014 року. Угода про асоціацію з Європейським Союзом (ЄС). Мінські домовленості. Російсько-українська війна (20 лютого 2014 – 24 лютого 2022 рр.) та її періодизація. Подальший розвиток суспільно-політичних процесів. Освіта. Необхідність демократизації освіти. Закон України «Про освіту». Найголовніші уроки історії змагань українського народу за свободу, незалежність, соборність і державність.

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ

КРАЇНИ ЄВРОПИ ТА АМЕРИКИ У 1918–1945 рр.

Тема 1.1. Головні підсумки Першої світової війни й створення Версальсько-Вашингтонської системи міжнародних відносин

Демографічні, соціальні й економічні наслідки Першої світової війни. Нова розстановка сил на міжнародній арені. «14 пунктів» Вудро Вілсона. Паризька мирна конференція. Версальський договір з Німеччиною. Створення Ліги Націй, її функції й роль у міжнародних відносинах повоєнного світу. Вашингтонська конференція.Версальсько-Вашингтонська система міжнародних відносин. Джерела нестабільності міждержавних відносин. Початок ревізії повоєнних угод. Пакт Бріана-Келлога.

Тема 1.2. Повоєнний революційний підйом в країнах Центральної Європи (1918–1919 рр.)

Причини зростання популярності лівих партій в країнах Центральної Європи. Революції та національно-визвольні рухи. Революція 1918-1919 рр. у Німеччині. Національні та революційні рухи в Австро-Угорщині. Революція в Австрії. Революція в Угорщині.

Тема 1.3. США в 1918–1941 рр.

Зростання ролі США у світі після Першої світової війни. Соціально-економічний розвиток США в роки стабілізації. Внутрішньополітичне життя США в добу «просперіті». Особливості кризи 1929–1933 рр. у США. Велика депресія. «Новий курс», його сутність й основні складові. Зовнішня політика адміністрації Ф.Д. Рузвельта до 1941 року.

Тема 1.4. Розвиток Німеччини в міжвоєнний період

Листопадова революція. Становлення Веймарської республіки. Особливості економічної кризи в Німеччині та її вплив на політичне життя країни. Походження, ідейні засади й соціальна база фашизму й націонал-соціалізму.

Прихід нацистів до влади. Агресивна зовнішня політика фашистської Німеччини. Підготовка до Другої світової війни.

Тема 1.5. Розвиток Франції в 1918–1939 рр.

Франція після закінчення Першої світової війни. Соціально-економічний розвиток Франції в роки стабілізації. Економічна криза 1929-1933 рр. і її особливостів Франції. Внутрішня й зовнішня політика Франції в другій половині 30-х років. Підготовка до Другої світової війни.

Тема 1.6. Розвиток Італії в 1919–1939 рр.

Наслідки Першої світової війни для Італії. Повоєнні соціально-економічні проблеми й криза ліберальної парламентської держави. Корпоративна держава: ідея та реальність. Виникнення фашистського руху. Б. Муссоліні. Особливості італійського фашизму. Прихід фашизму до влади. Еволюція фашистського режиму в другій половині 1920-х років – у 30 - ті роки .

Тема 1.7. Велика Британія в 1918–1939 рр.

Економічне й політичне становище Великої Британії після Першої світової війни. Особливості соціально-економічного розвитку Великої Британії в добу стабілізації. Спроби реформування Британської імперії. Особливості світової економічної кризи у Великій Британії та її соціальні наслідки. Внутрішня політика урядів С. Болдуїна й Н. Чемберлена. Зовнішня політика Англії напередодні Другої світової війни.

Тема 1.8. «Малі країни» Північної і Західної Європи в міжвоєнний період

Реформи соціал-демократів у Данії і Швеції. Особливості соціально-економічного розвитку Норвегії й Фінляндії в 1918–1940 рр. Спільні риси й специфіка внутрішньополітичного розвитку держав Північної Європи в міжвоєнний період. Зовнішня політика держав Північної Європи. К. Маннергейм. Радянсько-фінська війна 1939–1940 рр. Характерні риси соціально-економічного розвитку Бельгії, Нідерландів і Люксембургу в 1918–1940 рр. Демократизація виборчої системи. Суспільно-політичне життя й

зовнішня політика країн Бенілюксу в міжвоєнний період. Політично-партійна система Австрії й перебіг внутрішньополітичного життя країни в 1920 х рр. «Червоний Відень» і консервативна периферія. Соціальні перетворення й здобутки. Світова економічна криза 1929– 1933 рр. і подальша трансформація політичного ладу Австрії Диктатура Енгельберта Дольфуса. Невдала спроба нацистського путчу (липень 1934 року). Специфіка політичного режиму Курта Шушніга. «Аншлюс» із Німеччиною. Соціально-економічний розвиток Швейцарії в 1918–1939 рр. Швейцарська політична система й внутрішньополітичний розвиток країни в міжвоєнний період.

Тема 1.9. Країни європейського Середземномор'я в 1920-1930-х рр.

Іспанія в перші повоєнні роки й у період диктатури Мігеля Прімо де Рівери (1919–1930). Початок громадянської війни. Диктатура Ф. Франко. Політичні наслідки Першої світової війни для Португалії. Державний переворот у травні 1926 року і встановлення диктатури генерала Кармони. Початок фашизації країни. Зовнішня політика Португалії в міжвоєнний період. Політичні наслідки Першої світової війни для Греції. Соціально-економічний розвиток Греції в 1920-х «Грецький вимір» світової економічної кризи 1929–1933 рр. Розвиток Греції напередодні Другої світової війни. Зовнішня політика Греції в 1920–30-х рр.

Тема 1.10. Головні тенденції у розвитку країн Латинської Америки в середині 1920-х – кінці 1930-х рр.

Економічний іполітичний розвиток країн Латинської Америки в середині – другій половині 1920 х рр. Вплив «Великої депресії» на розвиток Латинської Америки. Земельне питання. Вождізм та його вплив на внутрішню та зовнішню політику. Зростання впливу США в регіоні та його наслідки.

Тема 1.11. Радянська Росія: вибір шляху розвитку – від непу до авторитаризму

Політика «військового комунізму». На непівському роздоріжжі (1921–

1927). Міжнародні відносини й зовнішня політика радянської держави. Суспільно-політичне та духовне життя суспільства. СРСР у період військово-промислової модернізації народного господарства. «Великий перелом» в кінці 1920-х рр. Суцільна колективізація. Ознаки та прояви тоталітарного режиму в СРСР/СССР. «Великий терор». СРСР напередодні й у роки Другої світової війни.

Тема 1.12. Світ у роки Другої світової війни

Спроби перегляду Версальсько-Вашингтонської системи міжнародних договорів. Причини, характер і періодизація Другої світової війни. Англо-франко-радянські переговори 1939 р. Радянсько-німецький пакт про ненапад (пакт Молотова-Ріббентропа) та його наслідки для світу. Хід війни. Дипломатія часів війни. Утворення антигітлерівської коаліції, її значення. Окупаційна політика Німеччини. Рух Опору. Військова поразка та капітуляція Німеччини. Проголошення створення ООН. Підсумки та наслідки Другої світової війни.

2. КРАЇНИ ЄВРОПИ Й АМЕРИКИ У 1945 р. – НА ПОЧАТКУ XXI ст.

2.1. Повоєнний розвиток СРСР. Розпад Радянського Союзу та його наслідки

Радянський Союз у повоєнний період (1945–1953). Міжнародні відносини й зовнішня політика СРСР. Відбудова народного господарства. Посилення проявів «культу особи» Йосифа Сталіна. Особливості державної пропаганди. Ідеологічні інтерпретації перемоги над нацизмом. «Ждановщина». СРСР після смерті Сталіна, колегіальне правління. XX з’їзд Комуністичної партії Радянського Союзу (КПРС). Десталінізація: зміст, ідеологічні обмеження. Суперечливість процесу реабілітації жертв політичних репресій. Ліквідація ГУЛАГу. «Хрущовська відлига». Соціально-економічні, політичні й духовні зміни в СРСР початок 60-х рр. – 1985 рр. Міжнародні відносини й зовнішня політика радянського керівництва в умовах загострення «холодної війни». Соціально-економічний розвиток СРСР: досягнення протиріччя, наростання проблем.

Реформи О. Косигіна: «Золота п’ятирічка». Провал Продовольчої програми. Суспільно-політичне життя. Вітчизняна наука та культура. Кризовий стан і розпад СРСР (1985–1991). Політика «перебудови-прискорення-гласності» та її наслідки в СРСР. Радянська культура й наука на завершальному етапі існування СРСР. Розпад СРСР і його наслідки. Російська Федерація на сучасному етапі (1991–2023). Процес перебудови російського суспільства. Мілітарні дії в різні президентські каденції. Духовне життя суспільства. Особливості державної пропаганди.

Тема 2.2. Німеччина в 1945 р. – на початку XXI ст.

Рішення Потсдамської конференції щодо Німеччини. Утворення ФРН і НДР. Західнонімецьке «економічне диво»: сутність, чинники й передумови. Економічний розвиток ФРН у кінці 1950-60-х років. Політика уряду Л. Ерхарда. «Велика коаліція» при владі. Уряд Кізінгера-Брандта та його політика. Надзвичайне законодавство. Соціальні рухи. Проблема «нових лівих». Вибори 1969 року: поразка ХДС/ХСС і формування кабінету «малої коаліції». Денацифікація, демілітаризація: два проекти. Проголошення Німецької Демократичної республіки. Змагання двох систем. «Берлінська стіна». Спроби економічних реформ і їх провал Берлінське повстання 1953 року. Внутрішня й зовнішня політика уряду коаліції СДПН-ВДП у1969–1982 рр. «Нова східна політика» уряду В. Брандта. Перехід влади до коаліції ХДС-ХСС і ВДП (1982). Канцлерство Гельмута Коля. Відновлення економічного зростання. Боротьба з тероризмом. Гнучкість зовнішньополітичного курсу. Культ особи Е. Хонеккера в НДР. Спроби здійснення реформ у НДР. Крах «Берлінської стіни». Поява нових партій. Проблема об’єднання двох німецьких держав. Об’єднання Німеччини. Розвиток Німеччини у 1990–2021 рр.

Тема 2.3. Франція в 1945 р. – на початку XXI ст.

Співвідношення політичних сил у Франції після визволення з-під німецької окупації. Конституція 1946 року й утворення Четвертої республіки.

Соціально-економічні та політичні перетворення. Колоніальні війни. Конституція 1958 року та створення П'ятої республіки. Політика уряду Ж. Помпіду. Зближення лівих сил, їхня спільна програма. Уряд Жискар д'Естена і його політичний курс. Соціально-економічний розвиток Франції в 1970-х рр. Криза 1981 року. Зовнішня політика уряду Міттерана-Моруа. Перемога правих партій на виборах 1986 року у Франції. Неоліберальний курс кабінету Ж. Ширака. Від Ф. Міттерана до Е. Макрона, їхня внутрішня й зовнішня політика. Виклики XXI століття.

Тема 2.4. США в 1945 р. – на початку XXI ст.

Зміцнення міжнародних позицій США внаслідок Другої світової війни. Повоєнний зовнішньополітичний курс США, «доктрина Трумена». Програма «нових рубежів» Дж. Кеннеді. Програма побудови «великого суспільства». Зовнішня політика США в 1960-х рр. Соціально-економічний курс урядів Р. Ніксона й Дж. Форда. Суспільні рухи й партійно-політична боротьба в США в кінці 1960-х – першій половині 1970-х років. «Криза довіри» й прихід до влади Д. Картера. Президентство Р. Рейгана, «рейганоміка». Кампанія 1992 року й повернення демократів у Білий дім. Розвиток США в 1993–2021 рр. Зміна політичної культури виборців.

Тема 2.5. Італія в 1945 р. – на початку XXI ст.

Підсумки Другої світової війни. Парламентські вибори 1948 року. Внутрішня й зовнішня політика уряду А. Де Гаспері. Аграрна реформа. Парламентські вибори 1953 року й утворення центристської коаліції. Італійське «економічне диво», його чинники й соціальні наслідки. Еволюція політичної програми ІСП. Економічний розвиток і науково-технічний прогрес в Італії в 1960-х рр. Економічна криза середини 1970-х рр. і її наслідки. Політика «національної солідарності». Б. Краксі й новий політичний курс ІСП. Результати парламентських виборів 1979 року. П'ятипартійна коаліція та її політика. Операція «Чисті руки» і криза традиційних урядових партій. Прем'єрство

Сільвіо Берлусконі. Розвиток Італії від Ламберто Діні до Джорджи Мелоні.

Тема 2.6. Велика Британія в період з 1945 р. – на початок XXI ст.

Становище у Великій Британії наприкінці Другої світової війни. Внутрішня й зовнішня політика консерваторів в 1951–1957 рр. «Суецька криза». Соціально-економічний розвиток Великобританії в 1950-х роках. Науково-технічна революція та її вплив на економічний розвиток Великої Британії. Велика Британія в європейській політиці 1960-х років. Початок Ольстерської кризи. Завершення переходу від імперії до Британської Співдружності націй. Перемога консерваторів на виборах 1970 року. Закон про відносини в промисловості. Вступ Англії в ЄЕС. Загострення кризи в Північній Ірландії. Страйк шахтарів. Падіння уряду Е. Хіта. Внутрішня політика кабінету Г. Вільсона. «Соціальний контракт». Референдум про участь Великобританії в ЄЕС. Внутрішня політика уряду М. Тетчер. Закон про відвернення тероризму. Фолклендська (Мальвінська) криза. Незгоди в консервативній партії з проблем європейської інтеграції. «Тетчеризм». Розвиток Великобританії у кінці XX – на початку XXI ст. Від Джона Мейджора до Ріші Сунака: референдум у Шотландії, брекзит та його наслідки.

Тема 2.7. Країни Південної Європи в другій половині 1940-х – на початку XXI ст.

Іспанія у роки диктатури Франціско Франко. Державно-політичний устрій країни – система 6 хартій, каудильїзм, репресії, адміністративний централізм і обмеження прав національних меншин. Соціально-економічний розвиток Іспанії в другій половині 1940-х – середині 1970-х рр. Зовнішня політика. Смерть Ф. Франка й перехід влади до рук принца Хуана Карлоса Бурбона. Лібералізація й демократизація суспільно-політичного життя. Соціально-економічний розвиток Португалії в другій половині 1940-х – середині 1970-х рр. Диктатура Салазара-Каетану. Зовнішня політика країни. Суспільно-політична криза першої половини 1970-х рр. Революція гвоздик (25 квітня 1974 року).

Відновлення демократичних прав і свобод. Дефашизація країни. Припинення колоніальних війн. Ухвалення Конституції 1976 року й початок «соціалістичного експерименту». Розкол у таборі лівих політичних сил. Повернення до влади прихильників ліберального шляху розвитку. Соціально-економічний і внутрішньополітичний розвиток Португалії в 1980-х рр. Вступ до ЄЕС. Становище в Греції в перші повоєнні роки. Громадянська війна між комуністами й прихильниками прозахідної орієнтації. Соціально-економічний і внутрішньополітичний розвиток Греції в 1950-х – середині 1960-х рр. Диктатура «чорних полковників». Проголошення республіки (1974) і початок демократизації країни. Вступ до ЄЕС (1981). Головні тенденції розвитку Греції в 1980-х рр. Розвиток країн Південної Європи наприкінці XX – на початку XXI ст.

Тема 2.8. «Малі країни» Північної й Західної Європи в 1945 – на початку XXI ст.

Політичний устрій країн Північної Європи. Провідні партії, їхня соціальна основа й роль у суспільно-політичному житті. Соціально-економічний розвиток країн Північної Європи: структура господарства й виробнича спеціалізація.

«Шведська модель соціалізму». Гендерна рівність як основа держави добробуту. Різні темпи інтеграції країн Північної Європи до ЄЕС. Особливості євроатлантизму Данії і Норвегії. Послідовний нейтралітет Швеції й Фінляндії та причини відмови від нього.

Політичний устрій країн Бенілюксу. Провідні партії, їхня соціальна основа й роль у суспільно-політичному житті. Соціально-економічний розвиток країн Бенілюксу: структура господарства й виробнича спеціалізація. Фламандська проблема й поступова еволюція державно-територіального устрою Бельгії. Участь держав Бенілюксу в процесі євроінтеграції. Зовнішня політика Бельгії, Нідерландів і Люксембургу.

Політичний устрій Австрії. Утворення класичної двопартійної системи. Соціально-економічний розвиток Австрії: структура господарства й виробнича

спеціалізація. Роль держави в господарському житті країни. Зовнішня політика Австрії в повоєнний період.

Швейцарія. Специфіка політико-правової системи Швейцарії та її державно-територіального устрою. Соціально-економічний розвиток країни: структура господарства в виробнича спеціалізація. «Універсальний нейтралітет» Швейцарії.

Соціально-економічний та політичний розвиток «Малих країн» Північної таЗахідної Європи у 1980-х – на початку XXI ст.

Тема 2.9. Румунія, Угорщина й Албанія в другій половині 1940-х рр. – на початку XXI ст.

Створення тимчасового уряду. Парламентські вибори в листопаді 1945 року та проголошення республіки. Включення Центрально-Східної Європи до сфери впливу радянської імперії. Початок відновлення економіки. Народні виступи та їхнє придушення радянськими збройними силами. Утворення уряду на чолі з Я. Кадаром. Економічні реформи 1960-х рр.: їхня сутність і ступінь ефективності. Наростання кризових явищ в економічному, соціальному й суспільно-політичному житті Угорщини наприкінці 1970-х – у середині 1980-х рр. Зміни в керівництві країною. Розпуск УСРП. Створення нових партій. Діяльність Угорського демократичного форуму. Підсумки парламентських виборів 1990 року. Вступ до ЄЕС та НАТО. Протиріччя зовнішньої політики. Політична боротьба в Румунії одразу після визволення країни. Уряд Петру Гроза. Ліквідація монархії. Підготовка й проведення аграрної реформи. Перший п’ятирічний план. Структурні диспропорції в народному господарстві. Порушення законності й репресії. Авторитарний режим Н. Чаушеску. Особливий зовнішньополітичний курс Румунії. Симптоми системної політичної й економічної кризи. Наростання соціальної напруги в країні в 1980-х рр. Події в Тімішоарі. Початок народного повстання. Бої в Бухаресті. «Різдвяна революція». Втеча й страта Ніколає й Олени Чаушеску. Діяльність Фронту

національного порятунку. Створення нових і відродження «історичних» партій. Євроінтеграція. Уніоністський рух.

Визволення Албанії. Перетворення національно-визвольних рад в органи народної влади. Політичні й економічні зміни. Однопартійна система. Загострення відносин із Радянським Союзом. Ізоляціоністська політика албанського керівництва. Соціально-економічний і внутрішньополітичний розвиток Албанії в 1960-80-х рр. Розвиток Угорщини, Румунії й Албанії наприкінці XX – на початку XXI ст.

Тема 2.10. Країни Латинської Америки в 1980-х – на початку XXI ст.

Прискорення економічного розвитку латиноамериканських країн під час Другої світової війни й у перші повоєнні роки. Посилення демократичних тенденцій. Основні тенденції соціально-економічного й політичного розвитку країн регіону в кінці 1940–50-х рр. Криза традиційних структур латиноамериканського суспільства в другій половині 1950-х – середині 1960 х рр. Інтеграційні процеси в Латинській Америці. Економічний розвиток Латинської Америки в другій половині 60-х років. Втручання США та СРСР у внутрішні справи країн Центральній Америці. Соціально-економічний і політичний розвиток Куби в 1970–80-х роках. Розвиток країн Латинської Америки наприкінці 1980-х років – на початку XXI ст., боротьба з корупцією.

3. КРАЇНИ АЗІЇ ТА АФРИКИ У 1918–1945 рр.

Тема 3.1. Основні тенденції розвитку країн Азії й Африки в 1918–1945 рр. Японія у 1918–1945 рр.

Європейське домінування. Роль західноєвропейських країн і США в Азії та Африці. Основні колоніальні імперії. Колонії. Напівколонії. Залежні країни. Вплив Першої світової війни на колонії та напівколонії. Паризька мирна конференція. Переділ колоній і сфер впливу. Політика колоніальних держав у країнах Азії та Африки. Методи колоніальної та напівколоніальної експлуатації. Економічна, політична та соціокультурна трансформація афро-

азіатських країн. Антиколоніальний національно-визвольний рух. Країни Азії та Африки в роки Другої світової війни.

Японська імперія в перші післявоєнні роки (1918–1923 рр.). Економічне і соціально-політичне становище. «Рисові бунти» 1918 р. Міжнародне становище і зовнішня політика. Японія на Вашингтонській конференції. Суперництво з Великобританією та США. Інтервенція в Росії. Нормалізація відносин із СРСР.

Японія в 1923–1929 рр. Пожвавлення економічного розвитку. Раціоналізація і модернізація виробництва. Демократизація. Основні політичні партії. Правління уряду партії Кенсейкай (1924–1927 рр.). Соціальні реформи. Правління уряду партії Сейюкай (кабінет генерала Танака) (1927–1929 рр.). Утворення партії Мінсейто. Ліберально-демократична політика уряду партії Мінсейто (1929 р.).

Японія в роки світової економічної кризи (1930–1933 рр.). Економічний спад. Пошуки шляхів виходу із кризи. Організація «Молоді офіцери»: програма і лозунги, тактика боротьби. Антиурядовий військовий заколот 1931 року. Політика уряду партії Сейюкай. Розширення ролі держави у сфері економіки. Активізація зовнішньої політики. Окупація Маньчжурії. Військовий путч «молодих офіцерів» у 1932 році, прихід до влади «надпартійного кабінету».

Японія у 1933–1941 рр. Соціально-економічний і політичний розвиток. Прискорення темпів економічного зростання. Мілітаризація всіх сфер суспільного життя. Парламентські вибори 20 лютого 1936 року. Перемога ліберально-демократичних партій. Військовий путч «молодих офіцерів» 26 лютого 1936 року. Парламентські вибори 30 квітня 1937 року. Перемога ліберально-демократичних партій. Політика «надпартійних урядів». Агресивна зовнішня політика. Війна в Китаї. Європейська війна 1939–1940 рр. і політика Японії. Зближення з Німеччиною та Італією. Загострення протиріч з Великою Британією та США. Підготовка до широкомасштабної війни. Саморозпуск політичних партій і профспілок улітку 1940 р. Створення Асоціації допомоги трону. Ідея створення «великої східної сфери співпроцвітання». Японія у війні на Тихому океані (1941–1945 рр.).

Тема 3.2. Китай у 1918–1945 рр.

Піднесення національно-демократичного руху в 1918–1924 рр. Соціально-економічне і політичне становище. Політична роздробленість країни. Мілітаристські режими. Політика центрального пекінського уряду. Патріотичний «Рух 4 травня» 1919 року. Утворення Комуністичної партії Китаю (КПК) 1921 р. «Рух за нову культуру». Створення Кантонського революційного уряду Сунь Ясена (1923) Реорганізація Гоміньдану. Зближення із СРСР і союз із КПК. Курс на об'єднання Китаю. Нове трактування «трьох народних принципів» Сунь Ясена. Організація єдиного фронту Гоміньдану й КПК (початок 1924 року). Підготовка до Північного походу. Роль СРСР. Відносини між Гоміньданом і КПК.

Національно-демократична революція 1925–1927 рр. Розстановка суспільно-політичних сил у країні на початку 1925 року. «Рух 30 травня». Північний похід Національно-революційної армії (липень 1926–квітень 1927 рр.). Взяття Шанхая й Нанкіна. Загострення протиріч усередині єдиного фронту. Формування уряду Чан Кайши в Нанкіні. Розпад єдиного фронту. Збройні сутички між комуністами й гоміньданівцями. Початок громадянської війни між ними.

Китайська республіка (1927–1937 рр.). Становлення гоміндановського режиму. Державний устрій. Монополія партії Гоміньдан на владу. Внутрішня й зовнішня політика. Громадянська війна під проводом КПК проти гоміньданівського режиму. Захоплення Японією Маньчжурії у 1931 році. Китайська Радянська Республіка на півдні Китаю. Поразка КПК і «Великий похід» прокомуністичної Червоної Армії в Північно-західний Китай. Національно-визвольна війна китайського народу проти японських загарбників (1937–1945 рр.). Китайська республіка й Особливий район Китаю. Японська окупація приморських територій Китаю. Колабораціоністський «національний уряд» Ван Цзинвея.

Тема 3.3. Британська Індія в 1918–1945 рр.

Індія у 1918–1922 рр Соціально-економічне і політичне становище. Закон

про управління Індією 1919 р. (реформи Монтегю – Челмсфорда). Закон Роулетта про антиурядову діяльність 1919 року. Піднесення національно-визвольного руху. М.К. Ганді й реорганізація Індійського національного конгресу (ІНК). Суспільно-політичні та філософсько-етичні погляди Ганді.

Індія в 1920-х рр. Прискорення темпів економічного розвитку. Суспільно-політичне життя. Ідейно-політична еволюція Індійського національного конгресу. Основні течії в ІНК. Політика британської колоніальної адміністрації. Комісія Дж.О. Саймона (1928). Комісія М. Неру (1928). Радикалізація ІНК. З'їзд ІНК в Лахорі (грудень 1929 року).

Індія в 1930-х рр. Піднесення національно-визвольного руху на початку 30-х рр. Стратегія й тактика Конгресу в нових умовах. Суспільно-політична діяльність М.К. Ганді. Мусульманська Ліга. Конференція «круглого столу» (листопад 1930 року – вересень 1931 року). відновлення кампанії громадянської непокори.

Індія в середині і другій половині 30-х рр. Економічна й політична стабілізація. Зміна тактики ІНК. Курс на парламентські методи боротьби. Розкол ІНК. Діяльність Мусульманської Ліги. Закон про управління Індією (Конституція 1935 року), його обмеженість. Запровадження «провінційної автономії» 1 квітня 1937 року. Вибори до місцевих органів самоврядування. Загострення протиріч між ІНК і Мусульманською Лігою. Ідея «двох націй». Радикалізація ІНК наприкінці 30-х рр. Дж. Неру. С.Ч. Бос.

Британська Індія в роки Другої світової війни. Оголошення Індії воюючою стороною. Закон про оборону Індії (вересень 1939 року). Курс Мусульманської Ліги на створення самостійної мусульманської держави – Пакистан (березень 1940 року). Кампанія громадянської непокори (жовтень 1940 року). Активізація антибританської діяльності ІНК. Заборона ІНК у серпні 1942 року. Проблема «індійського колабораціонізму». Протистояння ІНК і Мусульманської Ліги. Політика Великої Британії стосовно Індії. Місія С. Кріппса в Індію. Переговори між британським урядом, ІНК і Мусульманською Лігою про деколонізацію Британської Індії (1944).

Тема 3.4. Туреччина у 1918–1945 рр.

Крах Османської імперії. Економічне і політичне становище наприкінці 1918 – на початку 1919 рр. Політика Заходу щодо Османської імперії. Мудроське перемир'я (30 жовтня 1918 року). Вступ англійських, французьких і грецьких військ на територію Анатолії, Східної Фракії та Ізміру (початок 1919 року). Встановлення англо-французького контролю над султанським урядом.

Кемалістська революція 1918–1923 рр. Піднесення національно-патріотичного руху турецького народу. Перші партизанські загони в Анатолії та «Товариство захисту прав». Конгрес місцевих «Товариств захисту прав» у м. Сивас (початок вересня 1919 року). Створення загальнотурецького «Товариства захисту прав Анатолії та Румелії». Обрання Представницького комітету на чолі з генералом Мустафою Кемалем. Завдання кемалістів. Встановлення контролю над Східною Туреччиною. Вибори до загальнотурецьких Національних зборів наприкінці 1919 року. Перемога кемалістів. Прийняття Національними зборами Національної обітниці в січні 1920 року.

Окупація Стамбула союзними військами 16 березня 1920 року. Розгін Національних зборів. Розрив кемалістів із султаном Мехмедом VI і султанським урядом. Скликання Великих національних зборів Туреччини (ВНЗТ) в Анкарі 23 квітня 1920 року. Створення уряду на чолі з М. Кемалем (3 травня 1920 року.). Двовладдя в країні. Політика уряду М. Кемаля. Формування регулярної армії.

Укладення султанським урядом Севрського мирного договору з Антантою 10 серпня 1920 року. Тимчасова Конституція 20 січня 1921 року, прийнята ВНЗТ. Договір про дружбу і братство між РРФСР і кемалістським урядом 16 березня 1921 року. Перемога турецького народу в національно-визвольній війні. Закон ВНЗТ про скасування султанату (1 листопада 1922 року). Саморозпуск ВНЗТ. Організація Народної партії на чолі з Кемалем. Проголошення Турецької республіки 29 жовтня 1923 року. Обрання М. Кемаля

президентом. Лозаннська мирна конференція 20 листопада 1922 року – 24 липня 1923 року. Міжнародне визнання незалежної Турецької республіки.

Турецька республіка в 1923–1939 рр. Соціально-економічне, суспільно-політичнейі міжнародне становище. Внутрішня і зовнішня політика кемалістів. Реформи державного устрою, законодавства, культури і побуту. Скасування халіфату. Відокремлення релігії від держави. Адміністративна реформа. Перша республіканська Конституція 20 квітня 1924 року. Авторитарна система управління з монополією Народно-республіканської партії на владу. Правова й судова реформи. Ідеологія ататюркізму. Економічна політика кемалістів. Аграрна реформа. Ліквідація режиму капітуляцій. Політика етатизму. Пожвавлення суспільно-політичного життя. Курдська проблема. Зовнішня політика Туреччини.

Туреччина в роки Другої світової війни. Політика нейтралітету. Оголошення війни Німеччині та Японії в лютому 1945 року.

Тема 3.5. Іран у 1918–1945 рр.

Іран у 1918–1921 рр. Соціально-економічний і державно-політичний устрій. Вплив світових подій 1917–1918 рр. на Іран. Відносини з Англією та Росією. Вступ англійських військ на територію Ірану на початку 1918 року. Прихід до влади проанглійського уряду Вогус-ед-Доуле в серпні 1918 року. Англо-іранська угода 9 серпня 1919 року та встановлення британського протекторату над Іраном. Демократичний і національно-визвольний рух в Іранському Азербайджані 1920–1921 рр. Гілянська республіка 1920 року. Державний переворот 21 лютого 1921 року. Політика уряду Зія-ед-Діна Табатабаї. Ірано-радянський договір 26 лютого 1921 року. Державний переворот у травні 1921 року. Уряд Кавам-ес-Салтане. Виведення англійських військ з Ірану. Встановлення радянської влади в Азербайджані, Вірменії та Грузії. Ліворадикальний рух у Гіляні та Хорасані (весна – осінь 1921 року).

Іран у 1920–1930-х рр. Зміцнення влади Реза-хана в 1921–1925 рр. Посилення центральної влади. Повалення Каджарів і відновлення влади нової династії Пехлеві. Проголошення Реза-хана спадковим шахом Ірану (грудень

1925 року). Внутрішня й зовнішня політика Ірану. Модернізація країни. Боротьба проти ісламського фундаменталізму.

Іран у роки Другої світової війни. Політика нейтралітету в європейській війні 1939–1941 рр. Англо-радянська окупація Ірану 25 серпня 1941 року. Зречення Реза-шаха від влади на користь Мохаммеда Реза 16 вересня 1941 року. Договір про союз між СРСР, Великою Британією та Іраном 29 січня 1942 року. Соціально-економічне і політичне становище в Ірані.

Тема 3.6. Афганістан у 1918–1945 рр.

Афганістан у 1918–1921 рр. Проанглійський режим еміра Хабібулли (1901–1919). Вплив подій 1918–1919 рр. у Британській Індії, революції 1917 року та громадянської війни в Росії на Афганістан. Боротьба староафганців в младоафганців щодо шляхів подальшого розвитку країни. прихід до влади еміра Аманулли внаслідок двірцевого перевороту в Кабулі у лютому 1919 року. Загострення англо-афганських відносин. Третя англо-афганська війна (травень-червень 1919 року). Англо-афганський мирний договір 8 серпня 1919 року. Визнання Англією повної політичної незалежності Афганістану.

Афганістан у 1921–1929 рр. Реформи короля Аманулли. Перша Конституція Афганістану 1923 року. Загострення суспільно-політичної боротьби в країні. Ісламський фундаменталізм. Похід на Кабул 1928 року. Повалення короля Аманулли. Контрреформи нового еміра Хабібулли Газі. Прихід до влади Мухаммеда Надіра (жовтень 1929 року).

Афганістан у 1929–1939 рр. Проголошення Мухаммеда Надіра падишахом. Його модернізаційні реформи. Пробританська зовнішньополітична орієнтація. Боротьба за владу в країні. Вбивство Надір-шаха в листопаді 1933 року. Новий шах Мухаммад Захір. Економічний розвиток в умовах відносної політичної стабільності.

Афганістан у роки Другої світової війни. Політика нейтралітету. Англо-радянська окупація Афганістану в жовтні 1941 року.

Тема 3.7. Країни Близького Сходу у 1918–1945 рр.

Сирія та Ліван у 1920-х рр. Етнічний і релігійний склад населення. Соціально-економічне становище. Евакуація турецьких військ у жовтні 1918 року. Окупація Сирії англійськими військами, а Лівану – французькими. Паризька мирна конференція. Англо-французька угода 15 вересня 1919 року про перехід Сирії та Лівану під протекторат Франції. Конференція країн Антанти в Сан-Ремо (квітень 1920 року). Надання Франції мандату на тимчасове управління Сирією та Ліваном. Піднесення арабського національного руху. Спроба Фейсала аль-Хашимі утворення незалежної держави «Велика Сирія» у складі Сирії, Палестини і Трансйорданії (травень – липень 1920 року). Утворення держави «Великий Ліван» під протекторатом Франції у вересні 1920 року. Режим прямого колоніального управління 1920–1926 рр. Проголошення Ліванської республіки (1926). Запровадження конституційного правління в Лівані у 1928 році. Перемога сирійських націоналістів (Народна партія) на виборах до Установчих зборів 24 квітня 1928 року. Збереження мандатного режиму. Успішний економічний розвиток Сирії та Лівану. Зміцнення позицій французького капіталу.

Сирія та Ліван у 1930-х рр. Економічна криза початку 1930-х рр. Посилення антифранцузьких настроїв. Конституція Сирії 1930 року. Конституція Лівану 1934 року. Франко-сирійська і франко-ліванська угоди 1936 року. Збереження мандатної системи. Політика національного уряду Сирії 1936–1939 рр. Деяка демократизація суспільно-політичного життя. Пожвавлення економічного розвитку. Відмова французького парламенту ратифікувати угоди 1936 року. Сирія та Ліван у роки Другої світової війни. Збереження статусу підмандатної території Франції. Проголошення незалежності Сирії у вересні 1941 року й Лівану у листопаді 1941 року. Проблема взаємовідносин із Францією. Зміцнення позицій націоналістів наприкінці війни.

Ірак під англійським мандатом. Антианглійське повстання 1920 року. Спілка «Вартовий незалежності». Каїрська конференція 1921 року та проголошення Іраку підмандатним королівством. Англо-іракський союзний

договір 1930 року та скасування англійського мандата. Антианглійський державний переворот 1941року та його наслідки.

Палестина. Окупація Палестини англійськими військами. Конференція країн Антанти в Сан-Ремо (квітень 1920 року). Надання Великій Британії мандату на управління Палестиною. Плани єврейської сіоністської організації щодо Палестини. Політика Великої Британії в Палестині. Палестинський національний рух. Арабський палестинський конгрес та його політика. Сіоністська колонізація Палестини та її наслідки. Арабо-єврейські протиріччя. Арабське повстання 1936–1939 рр. Ідея поділу Палестини на дві держави. Політика Англії. Палестина в роки Другої світової війни.

Тема 3.8. Країни Північної, Тропічної та Південної Африки у 1918–1945 рр.

Єгипет: від протекторату до конституційної монархії. Конституція 1923 року. Утворення Асоціації братів-мусульман. Хасан аль-Банна. Ідеологія поєднання традиційного ісламського світогляду та сучасних методів організаціїтаі пропаганди. Боротьба за відновлення ісламського халіфату. Перетворення Асоціації братів-мусульман на масову політичну організацію. Поширення ісламського фундаменталізму. Внутрішня і зовнішня політика урядів партії «Вафд». Єгипет в роки світової економічної кризи 1929–1933 рр. Загострення соціальних і політичних протиріч. Введення надзвичайного стану. Нова антидемократична конституція. Масовий антибританський рух «Англія – наш ворог», його наслідки. Занепад популярності партії «Вафд» у другій половині 1930-х років. Активізація реакційних сил. Профашистська агентура в Єгипті. Єгипет в роки Другої світової війни. Запровадження військового стану. Проголошення політики нейтралітету. Пробританська орієнтація. Військові дії 1940–1942 рр. на території Єгипту. Оголошення війни Німеччині в лютому 1945 року.

Лівія. Сенуситський емірат в Кіренаїці на чолі з лідером сенуситів М. Ідрисом ас-Сенусі. Триполітанська республіка на чолі з Комітетом реформи в Західній Лівії. Політика італійських колонізаторів. Прихід до влади в Італії

Б. Мусоліні (1922), поновлення воєнних дій проти сенуситів у Лівії (1923–1931 рр.). «Замирення» Лівії на початку 1930-х рр. Воєнні дії на території Лівії в 1940–1942 рр. Англо-французька окупація Лівії.

Туніс. Колоніальний статус Тунісу. Піднесення антифранцузької національно-визвольної боротьби наприкінці Першої світової війни. Діяльність туніських націоналістів. Створення Ліберально-конституційної партії «Дустур» (1920), її програма. Економічна і політична стабілізація 20-х рр. Економічна криза 1930–1933 рр. Нове піднесення національно-визвольного руху. Хабіб Бургіба та утворення партії «Новий Дустур» (1934 р.). Народний фронт у Тунісі (1936–1937 рр.). Туніс у роки Другої світової війни.

Алжир. Політика французьких колоніальних властей у перші повоєнні роки. Реформи 1918–1919 рр. рух еміра Халіфа. Ліквідація «тубільного кодексу» (1927). Автономістські настрої європейців Алжиру. Виникнення національно-буржуазних організацій. Федерація мусульманських обранців (1927). Асоціація улемів-реформаторів (1931). Народний фронт і проблема Алжиру. Мусульманський конгрес (1937–1938 рр.) – спроба союзу лівих сил і мусульманських націоналістів. Створення Партії алжирського народу (березень 1937 року). Алжир у роки Другої світової війни.

Тропічна Африка у 1918–1945 рр. Зміна політичної карти Африки в результаті поразки Німеччини та її союзників. Мандатна система. Колоніальна експлуатація і колоніальне управління в країнах Тропічної Африки. Послаблення традиційних інститутів африканського суспільства й роль трайбалізму в нових умовах.

Особливості британського, французького, португальського і бельгійського колоніалізму в Тропічній Африці. Пряма й опосередкована системи управління. Плантаційне й фермерське господарство. Монокультурний характер сільського господарства. Урбанізація.

Поява культурно-просвітницьких і суспільно-політичних організацій, їхня роль у поширенні антиколоніальних ідей панарабізму, панісламізму й панафриканізму. Панафриканський рух. Поява політичних партій.

Південно-Африканський Союз у 1918–1945 рр. Створення самоврядного британського домініону Південно-Африканського Союзу (ПАС) (1910). Партійно-політична система. Африканський національний конгрес. Прихід до влади Націоналістичної партії у 1924 році. Запровадження режиму расової сегрегації. Розширення компетенції уряду ПАС згідно з Вестмінстерським статутом 1931 року. Акт про арбітраж у промисловості (1937). Зростання профашистських настроїв африканців напередодні Другої світової війни. ПАС у роки Другої світової війни.

4. КРАЇНИ АЗІЇ ТА АФРИКИ В 1945 – НА ПОЧАТКУ XXI ст.

Тема 4.1. Країни Азії та Африки після Другої світової війни: особливості розвитку.

Процес деколонізації після Другої світової війни, його роль у долі народів Азії та Африки. Різниця в рівнях розвитку й політичній ситуації. Завдання досягнення незалежності та соціального прогресу. Основні етапи деколонізації. Поява молодих незалежних держав. Проблема вибору моделі розвитку в постколоніальний період. Вплив процесів вестернізації та модернізації на країни регіону (тенденції прийняття та відчуження), роль духовних (релігійних і культурних) чинників у формуванні національних ідеологій країн Сходу.

«Холодна війна» та країни Азії та Африки: військове, політичне й ідеологічне протистояння. Конфлікти в зоні «третього світу»: їхні причини та наслідки. Роль ООН у розв’язанні конфліктів на Сході. Ліга арабських держав (ЛАД) та її роль в арабському світі. Бандунгська конференція 1955 року. «Рух неприєднання», його роль й еволюція.

Економічний обмін розвинутих капіталістичних країн із країнами Азії та Африки. Неоколоніалізм. Військово-політичне та економічне співробітництво країн Сходу з СРСР. Крах політики «партнерства».

Зміни в соціально-економічному й політичному розвитку регіонів «третього світу» в 70 – 90-х рр. XX ст. «Нові індустріальні країни» Азії: причини економічного прориву та перспективи розвитку. Регіональні організації країн Сходу, їх роль у світовій економіці та політиці.

Процеси конфліктогенності на Близькому Сході, країнах Південно-Східної Азії та Тропічної Африки після закінчення «холодної війни». Дискусія про результати й перспективи розвитку країн «третього світу». Відсталість економічного розвитку – глобальна проблема сучасності.

Місце провідних країн Сходу в процесах глобалізації та регіональної інтеграції. Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН), Азійсько-Тихоокеанське економічне співробітництво (АТЕС), Союз співробітництва арабських держав Перської затоки (ССАДПЗ), Шанхайська організація співробітництва (ШОС), група БРІКС – регіональні міжнародні організації.

Ісламський фактор і проблема ісламського фундаменталізму. «Ісламська Держава Іраку і Леванту» та регіональна загроза.

Тема 4.2. Японія і Корея в 1945 р. – на початку XXI ст.

Японія. Капітуляція Японії та заходи американських окупаційних адміністрацій Д. Макартура та М.Б. Ріджуея (1945–1952 рр.). Конституція 1946 року. Аграрна реформа 1946–1949 рр. і соціальне законодавство. Зовнішня політика Японії після Другої світової війни. Військово-стратегічні акції США на Далекому Сході. Сан-Франциський мирний договір 1951 року.

Економічний злет Японії в 60-х – на початку 70-х рр. XX ст.: причини та наслідки. ЛДПЯ при владі. Світова енергетична криза 1973–1974 рр., пошук Японією «нової економічної моделі». Відносини із Західною Європою та США, країнами АТР, Близького та Середнього Сходу, СРСР у 60 – 90-х рр. Рух за мир і заборону атомної зброї.

Причини «перегрівання економіки» Японії на початку 90-х рр. XX ст. та політична криза 1993 р., пов’язана з втратою ЛДПЯ парламентської більшості.

Фінансово-економічна криза 1997–1998 рр. у Південно-Східній Азії та проблеми японського суспільства. Сутність антикризових заходів японських урядів І. Морі (2000–2001 рр.), Д. Коідзумі (2001–2006 рр.), С. Абе (2006–2007 рр.), Я. Фукуда (2007–2008 рр.), Т. Асо (2008–2009 рр.) – ЛДПЯ; Ю. Хатоями (2009–2010 рр.), Н. Кана (2010–2011 рр.), Й. Нода (2011–2012 рр.) – ДемПЯ; С. Абе (2012–2020 р.) – ЛДПЯ; С. Йосіхіде (2020–2021 рр.) – ЛДПЯ;

Ф. Кісіда (з жовтня 2021 р.) – ЛДПЯ. Наслідки землетрусу в Японії (березень 2011 року), його вплив на погіршення ситуації в країні та АТР, а також на світову економічну кон'юнктуру.

Зовнішньополітична діяльність Японії на межі XX–XXI ст. Нерівномірність розвитку японсько-російських стосунків, проблема «північних територій». Японсько-українські відносини на сучасному етапі. Роль і місце Японії в економіці та політиці сучасного світу.

Республіка Корея та КНДР. Наслідки Другої світової війни для Кореї, її поділ. Утворення двох корейських держав: Республіки Корея та КНДР. Проблема єдності країни і протилежні позиції в цьому питанні СРСР та США. Корейська війна 1950–1953 рр. як протистояння Сходу і Заходу.

Південна Корея після Другої світової війни. Проголошення Республіки Корея, аграрна реформа. Внутрішньополітичне становище після закінчення війни 1950 – 1953 рр. Республіка Корея в 60 – 70-ті рр. XX ст. Конституція 1972 року й політичний устрій республіки. Повстання 1980 року й прихід до влади Чон Ду Хвана. Зміна політичної ситуації в країні наприкінці 80-х рр. Політичний курс президента Ро Де У. Причини та підсумки швидкого економічного розвитку Південної Кореї в системі «нових індустріальних країн».

Республіка Корея на межі XX – XXI ст. Політичний курс президентів країни Но Му Хена (2003–2007 рр.) – Демократична партія тисячоліття; Лі Мен Бака (2008–2013 рр.) – Партія Великої країни; Пак Кин Хе (з 2013 року) – партія Сенурі. Південнокорейський політичний скандал 2016 року й розкол суспільства, звинувачення Пак Кин Хе в корупції. Імпічмент президента та призупинення її повноважень (за рішенням Конституційного суду РК від 10 березня 2017 року). Політика останніх кабінетів РК. Відносини між Республікою Корея та КНДР на сучасному етапі.

Північна Корея. Діяльність Кім Ір Сена (1948–1994 рр.) та його соціалістичний експеримент. «Чучхе» – національна ідеологія КНДР. Радянсько-північнокорейські відносини у 70 – 80-х рр. XX ст. Кім Чен Ір (1994–

2011 рр.). Початок нормалізації відносин КНДР і Республіки Кореї. Проблема об'єднання двох корейських республік.

Внутрішньо- та зовнішньополітичний курс Кім Чен Ина (з 2011 року). Політика ізоляції, міжнародні санкції. Ядерна програма КНДР: перспективи реалізації і можливі наслідки в регіональному і глобальному масштабі.

Тема 4.3. Китай у 1945 р. – на початку XXI ст.

Китай після закінчення Другої світової війни. Загострення конфронтації між КПК і Гоміньданом. Громадянська війна 1946 – 1949 рр. та її наслідки. Утворення континентальної Китайської Народної Республіки (КНР) та Республіки Китай (на Тайвані). Проблема існування «двох Китаїв» (Тайванська проблема) – дестабілізуючий фактор в Азійсько-Тихоокеанському регіоні.

КНР у 1949–1957 рр.: проблема вибору шляху розвитку. «Відновлюючий період» (1949–1952 рр.). Перемога маоїстської лінії в керівництві КПК. Політика «Великого стрибка» (1958–1961 рр.) і роль Мао Цзедуна. «Період стабілізації» (1961–1965 рр.). Зовнішня політика Китаю в 50-х – 60-х рр. XX ст.

«Культурна революція» 1966–1976 рр., встановлення в країні військово-бюрократичної диктатури. Боротьба за владу після смерті Мао Цзедуна. Розгром «банди чотирьох» Радянсько-китайські відносини 60-х – 70-х рр. XX ст.

IX з'їзд КПК. Відхід керівництва країни від маоїстської моделі побудови соціалізму. Курс «чотирьох модернізацій» та його сутність. Етапи та особливості реформ Ден Сяопіна (1979–1997 рр.). Вірність китайського керівництва «соціалістичному вибору» («соціалізм з китайською специфікою»). Проблеми внутрішньої політики та демократизації Китаю. Зовнішня політика КНР у 80-х – 90-х рр., врегулювання відносин з СРСР і США. Нормалізація відносин із країнами Південно-Східної Азії (АСЕАН), розширення зв'язків із Республікою Корея та Японією. Китайсько-українське співробітництво та його перспективи.

Економічні досягнення і потенціал Китаю на початку XXI ст. Внутрішньо- та зовнішньополітичний курс Голів КНР Ху Цзіньтао (2003–2013 рр.) та

Сі Цзіньпіна (з 2013 року). Місце КНР в АТЕС, ШОС, БРІКС та ін. регіональних організаціях. Проблеми економічного зростання (КНР – перша економіка світу) і політичної свободи. Континентальний Китай і глобальні проблеми сучасності.

Тема 4.4. Індія у 1945 р. – на початку XXI ст.

Політичне і соціально-економічне становище Індії після Другої світової війни. Піднесення національно-визвольного руху. Політика лейбористського уряду Великої Британії в індійському питанні 1945–1947 рр. «План Маунбеттена» й утворення двох домініонів – Індійського Союзу й Пакистану (15 серпня 1947 року). «Кашмірське» питання та загострення відносин між Індією та Пакистаном. Індо-пакистанська війна 1948–1949 рр.

Проблеми економічного розвитку Індії після отримання незалежності. Розстановка політичних сил у країні, роль ІНК. Діяльність Тимчасового уряду Дж. Неру. Конституція 1950 року й проголошення Індії республікою. Реформи Неру (1950–1964 рр.): конгресистський «соціалізм» та концепція змішаної економіки. Аграрна реформа. Розвиток державного сектору в промисловості. «Курс Неру» в зовнішній політиці. Індо-пакистанський конфлікт 1965 року й Ташкентська декларація. Індо-китайські та індо-радянські відносини в 60-х рр. XX ст. Індо-пакистанська війна 1971 року й утворення Ісламської Республіки Бангладеш.

Внутрішнє та міжнародне становище Індії в 60-х – на початку 70-х рр. XX ст. Стиль і методи керівництва І. Ганді (1966–1977 рр.), реформи її уряду. Розмежування сил в ІНК. Розкол партії. Посилення діяльності опозиції. Погіршення економічного становища, політична криза в першій половині 70 х рр. Надзвичайний стан 1975 року і його наслідки для соціально-політичного розвитку країни.

Вибори 1977 року та прихід до влади блоку Джаната парті (1977–1979 рр.). Спроби втілення в життя буржуазно-консервативної моделі розвитку. Розкол ІНК. Утворення ІНК (І). Парламентські вибори 1980 року, повернення до влади ІНК (І). Діяльність кабінетів І. Ганді (1980–1984 рр.) та Р. Ганді (1984–

1989 рр.). Проблеми сепаратизму та екстремізму в індійському суспільстві.

Індія в 90-х рр. XX ст. – на початку XXI ст. Економічні реформи конгресистських урядів Н. Рао і К. Гуджрала (1991–1998 рр.), пов'язані з активним переходом індійської економіки до ринкових механізмів управління. Прихід до влади опозиційної до ІНК Бхаратія Джаната парті (БДП) (1998). Політика урядів А.Б. Ваджпаї (1998–2004 рр.). Комуналізм БДП та його наслідки.

Ідейно-політична еволюція ІНК наприкінці XX – на початку XXI ст., його програма соціально-економічних перетворень (лібералізація економіки, інтеграція Індії в глобальну систему економічних відносин). Перемога ІНК на парламентських виборах 2004 року. Діяльність урядів М. Сінгха (2004–2014 рр.) – ІНК та Н. Моді (з 2014 року) – БДП. Проблеми соціальної стабільності та національної єдності країни на сучасному етапі. Республіка Індія в сучасній світовій економіці і системі міжнародних відносин. БРІКС та економічний потенціал Індії.

Тема 4.5. Туреччина в 1945 р. – на початку XXI ст.

Турецька Республіка у перші післявоєнні роки (1945–1950 рр.). Внутрішня й зовнішня політика правлячої Народно-республіканської партії. «План Маршалла», «доктрина Трумена», вступ до НАТО як прояви проамериканської політики урядів Туреччини. Демократична партія при владі (1950–1960 рр.), економічна і внутрішньополітична криза в турецькому суспільстві в 1958–1960 рр. Військовий переворот 1960 року. Туреччина в період Другої республіки (1960–1980 рр.). Конституція 1961 року. Складність і суперечливість економічного і політичного розвитку в 60-х – 70-х рр. XX ст. Туреччина в роки авторитарного військового режиму (1980–1983 рр.) та «обмеженої демократії» (1983–1989 рр.). Військовий переворот 1980 року. Конституція 1982 року. Політика уряду С. Демірeля. Економічна стратегія Т. Озала. Курс на європейську інтеграцію.

Турецька Республіка на межі XX – XXI ст. Політика кабінетів С. Демірeля й Т. Чиллер (Партія правильного шляху). Посилення позицій ісламістів. Успіх

проісламської Партії благоденства на чолі з Н. Ербаканом. Економічна стратегія і зовнішньополітичні орієнтири Туреччини наприкінці 90-х рр. XX – на початку XXI ст. Діяльність урядів Бюлента Еджевіта (1999–2002 рр.), Абдулли Гюля (2002–2003 рр.), Реджепа Тайіпа Ердогана (2003–2014 рр.), Ахмета Давутоглу (2014–2016 рр.), Біналі Йилдирима (з 2016 року).

Політичний курс президента А. Гюля (2007–2014 рр.). Президентські вибори 10 серпня 2014 року. Політичний курс президента Реджепа Тайіпа Ердогана (з 2014 року) («Партія справедливості і розвитку»). Доля ісламу та ісламізму в Туреччині на сучасному етапі. Спроба державного перевороту в Турецькій республіці 15-16 липня 2016 року, її наслідки (репресії режиму Р.Т. Ердогана, посилення президентської влади, жорсткий антизахідний курс держави). Позиція Туреччини в сирійському конфлікті. «Курдська проблема» на сучасному етапі.

Тема 4.6. Іран в 1945 р. – на початку XXI ст.

Соціально-економічне і політичне становище країни наприкінці Другої світової війни. Діяльність урядів А. Кавама-ес-Салтане (1946–1947 рр.) і М. Мосаддика (1950–1953 рр.). Військовий переворот генерала Захеді. Політична криза. Економічний і соціально-політичний розвиток Ірану в 60-х – першій половині 70-х рр. XX ст. «Біла революція»: її сутність і наслідки.

Загострення внутрішніх протиріч у країні. Криза шахського режиму. Народні виступи восени 1978 року. Причини, характер, основні етапи ісламської революції 1978–1979 рр. Роль в її подіях шиїтського духівництва. Аятолла Р.М. Хомейні. Проголошення Ісламської Республіки Іран (ІРІ). Конституція 1979 р. Внутрішня і зовнішня політика ІРІ. Ірано-іракська війна 1980–1988 рр.: причини, хід і наслідки.

Курс на часткову «дехомейнізацію» після 1989 р. Боротьба ортодоксів і реформаторів в Ірані у 90-х рр. XX ст. – на початку XXI ст. Внутрішній розвиток і зовнішня політика держави за президентства М. Ахмадінежада (2005–2013 рр.). Президентські вибори 3 серпня 2013 р. Внутрішньо- та зовнішньополітичний курс Хасана Роухані. Доля «ядерної програми» Ірану.

Зняття частини міжнародних санкцій і перспективи економічного розвитку Ірану в 10-х рр. XXI ст. Політичний курс президента Ібрагіма Райсі (з серпня 2021 року). Основні проблеми сучасного Ірану. Позиція в сирійському конфлікті. «Курдське питання» на сучасному етапі.

Тема 4.7. Афганістан в 1945 р. – на початку XXI ст.

Загальна характеристика економічного і політичного розвитку Афганістану після Другої світової війни. Повалення монархії в 1973 року та проголошення Афганістану республікою. Політика уряду М. Дауда (1973–1978 рр.). Квітневі події 1978 року, їхня сутність і наслідки. Створення Демократичної республіки Афганістан (ДРА). Фракційна боротьба в Народно-демократичній партії Афганістану (НДПА). Диктатура Х. Аміна. Введення радянських військ до Афганістану та ескалація внутрішніх протиріч. Загострення ситуації в регіоні. Політика кабінету М. Наджибулли. Радянська та американська позиції в «афганському питанні» до початку 90-х рр. XX ст. Радянсько-американська угода про припинення допомоги афганському урядові та опозиції. Усунення від влади президента М. Наджибулли в квітні 1992 року. Прихід до влади моджахедів.

Проголошення Ісламської республіки Афганістан (1992–1996 рр.). Продовження громадянської війни. Рух «Талібан»: його характер і сутність. Встановлення контролю талібів над більшістю територій Афганістану. Ісламський емірат Афганістан (1996–2001 рр.). Теократичний характер режиму талібів. Ісламський фундаменталізм у дії. Економічний занепад країни. Міжнародне становище. Антитерористична воєнна операція США проти талібів 2001 року. Повалення уряду талібів.

Афганістан на початку XXI ст. Політичний курс президента Хаміда Карзая (2002–2014 рр.). Роль міжнародних сил підтримання безпеки. Ашраф Гані Ахмадзай (з 2014–2021 рр.) і його внутрішньо- та зовнішньополітичний курс. Наступ ісламістського руху «Талібан» на Кабул у серпні 2021 року, його прихід до влади. Проблема ісламського радикалізму на сучасному етапі.

Тема 4.8. Арабські країни Близького Сходу в 1945 р. – на початку XXI ст. «Палестинська проблема»

«Палестинська проблема». Сутність і витоки проблеми. Рішення Асамблеї ООН 1947 року. Утворення держави Ізраїль (1948). Арабо-ізраїльські війни як спроби розв'язання палестинської проблеми збройним шляхом. Організація визволення Палестини. Ясир Арафат. Палестинська інтифада – мирне повстання арабів на окупованих Ізраїлем землях. Загострення арабо-ізраїльського конфлікту після смерті Я. Арафата (2004). Обрання нового президента Палестинської автономії Махмуда Аббаса (січень 2005 року). Загострення ситуації в Палестинській автономії внаслідок перемоги на парламентських виборах 2006 року радикального угруповання ХАМАС. Вплив подій «арабських революцій» 2010–2011 рр. на протікання арабо-ізраїльського конфлікту. Періодичні загострення близькосхідної проблеми. Боротьба з ісламізмом.

Ірак. Ірак після Другої світової війни. Посилення позицій Великої Британії та США в Іраці. Політичний устрій і економіка країни. Багдадський пакт. Криза в країні на середину 50-х рр. і революція 1958 року. Абдель-Керим Касем. Нестабільність в 60-х рр. XX ст. і прихід до влади Партії арабського соціалістичного відродження (ПАСВ). Економічні й соціально-політичні перетворення в країні. «Курдська проблема». Прихід до влади Саддама Хусейна ат-Такриті (1979–2003 рр.). Становлення тоталітарного режиму з монополією баасистської партії на владу і тотальною ідеологізацією суспільного життя. Продовження політики «некапіталістичного розвитку». Зовнішня політика Іраку. Ірано-іракська війна: причини, хід, наслідки. Агресія Іраку проти Кувейту (серпень 1990 року). Операція багатонаціональних сил «Буря в пустелі» (січень 1991 року). Воєнна кампанія американо-британської коаліції проти Іраку 2003 року.

Ірак в період американської окупації (з весни 2003 року). Тимчасова Конституція (березень 2004 року). Сучасний суспільно-політичний та економічний розвиток Іраку. Вплив «арабських революцій» 2010–2011 рр. на

Ірак. Ісламістське угруповання «Ісламська Держава Іраку і Леванту» та ідея створення халіфату. Захоплення ІДІЛ влади в північних провінціях Іраку (літо 2014 року). Інтернаціоналізація конфлікту на сучасному етапі та реакція світової спільноти. Перспективи вирішення «курдського питання» на сучасному етапі. Курдський автономний район (КАР) і проблема Кіркука. Референдум про створення Незалежного Курдистану (вересень 2017 року). Масуд Барзані.

Ліван і Сирія. Ліван у другій половині 1940-х рр. Провал «доктрини Ейзенхауера» в Лівані. Ліван у 1968–1984 рр. Сучасний соціально-економічний і політичний розвиток сучасного Лівану. Політична криза в Сирії в 1940-х – 1950-х рр. Утворення Об'єднаної Арабської Республіки (ОАР) (1958–1961 р.), причини її розпаду. Зміна курсу розвитку в 60-х рр. XX ст. Прихід до влади Партії арабського соціалістичного відродження (ПАСВ). Політичний курс президентів Хафеза Асада (1970–2000 рр.) та Башара Асада (з 2000 року). Вплив близькосхідних «арабських революцій» 2010–2011 рр. на Сирію та їхній резонанс у країні. Збройні виступи опозиції (з березня 2011 року) з метою зміни політичної влади. Затяжна громадянська війна в Сирії: оцінки та прогнозування розвитку подій. Фактор Ісламської Держави Іраку і Леванту та загострення ситуації в САР. Роль зовнішнього фактору в ескалації протистояння між урядовими силами Б. Асада та ісламістами (Ісламська Держава, Джебхат ан-Нусра та ін.). Проблема біженців із країн Близького Сходу.

Тема 4.9. Арабські країни Північної Африки в 1945 р. – на початку XXI ст.

Єгипет. Піднесення національно-визвольної боротьби після Другої світової війни. Липнева революція 1952 року. Г.А. Насер. Реформи Г.А. Насера. «Арабський соціалізм» і його сутність. Англо-франко-ізраїльська агресія 1956 р. та її провал. Утворення Об'єднаної Арабської Республіки (ОАР). «Шестиденна війна» 1967 року з Ізраїлем та поразка Єгипту. А. Садат і зміна внутрішньо- та зовнішньополітичного курсу країни (1970–1981 рр.). Політичний курс та економічні реформи президента М.Х. Мубарака (1981–

2011 рр.). Проблеми демократії та громадянського суспільства. Вплив революційних подій в Тунісі (грудень 2010 р.) на ситуацію в Єгипті. Єгипетська революція 25 січня – 11 лютого 2011 року. Відставка уряду та президента М.Х. Мубарака. Встановлення тимчасової військової диктатури. Перехід влади до Вищої ради Збройних сил. Призупинення дії конституціїйі розпуск парламенту. Арешт екс-президента Мубарака (13 квітня 2011 року), судовий процес над ним. Обрання президентом Єгипту М. Мурсі (організація «Брати мусульмани») (25 червня 2012 року). Вплив революційних подій у Єгипті на ситуацію на Синайському півострові. Світова реакція на єгипетські події. Державний переворот 3 липня 2013 року. Скинення президента М. Мурсі. Переслідування новою владою організації «Брати мусульмани». Президентські вибори 8 червня 2014 року. Політичний курс президента Абдель Фаттаха ас-Сісі.

Лівія. Лівія в період англо-французької окупації (1943–1951 рр.). Надання самоврядного статусу Кіренаїці, Триполітанії та Феццану у 1949–1950 рр. Сполучене Королівство Лівія в 1951–1969 рр. Конституційна монархія на чолі з Ідрисом ас-Сенусі. Лівійська Арабська Республіка (1969–1977 рр.). Державний переворот 1969 р. Прихід до влади Ради революційного командування на чолі з Муамаром Каддафі. Авторитарний військовий режим. Будівництво «ісламського соціалізму». «Третя світова теорія» та «Зелена книга» М. Каддафі. Соціалістична Народна Лівійська Арабська Джамахірія (з 1977 року). Будівництво «лівійського національного соціалізму». Міжнародна ізоляція країни, пошуки шляхів виходу з неї. Кінець ізоляції (початок XXI ст.). Основні чинники переходу М. Каддафі до відкритої політики, пошуку компромісу з Заходом. «Арабські революції» 2010–2011 рр. Криза Лівійської Джамахірії. Початок громадянської війни. Збройне втручання сил НАТО у внутрішні справи Лівії (з березня 2011 року). Створення опозиційного органу правління – Перехідної Національної ради. Загибель М. Каддафі (20 жовтня 2011 року) та масові «зачистки» повстанцями м. Сирт. Відновлення законів шаріату. Лівія без М. Каддафі: сценарії розвитку подій. Новий військовий лідер Халіфа Хафтар:

перспективи об'єднання країни і боротьба з ісламським фундаменталізмом. Вплив лівійських подій на міжнародну ситуацію та світову економіку.

Алжир. Піднесення національно-визвольної боротьби після Другої світової війни. Початок збройного повстання проти французьких колонізаторів (1954). Утворення фронту національного визволення. Заколоти алжирських європейців 1958–1960 рр. Евіанська угода 1962 року. Проголошення незалежної Алжирської Народної Демократичної Республіки 1962 р. Президент А. Бен Белла й «соціалістичний шлях» розвитку. Алжир у 1965–1986 рр. Військовий переворот 1965 р. Прихід до влади Революційної Ради на чолі з Х. Бумедьєном. Курс на будівництво «ісламського соціалізму». Ш. Бенджедід. Активізація ісламських фундаменталістів на початку 1980-х рр. Алжир у 1986 р. – на початку XXI ст. Національна хартія 1986 р. Відмова від лозунгів «алжирського соціалізму» і перехід до «ісламського націоналізму». Перемога ісламських фундаменталістів на парламентських виборах 1991 року. Військовий переворот у лютому 1992 року. Введення режиму надзвичайного стану. Заборона діяльності Ісламського фронту порятунку. Політика «національної згоди». Курс на демократизацію. Заворушення в арабському світі наприкінці 2010 – на початку 2011 рр. Причини і сутність «арабських революцій». Масові виступи в Алжирі (грудень 2010 – лютий 2011 рр.), політизація ісламського фактору (Ісламський фронт порятунку). Заходи президента А.А. Бутефліки, курс на політичні реформи. Відміна надзвичайного стану (24 лютого 2011 року). Сучасна ситуація в країні.

Тема 4.10. Країни Тропічної та Південної Африки в 1945 р. – на початку XXI ст. Піднесення національно-визвольної боротьби в післявоєнні роки. Початок розпаду колоніальної системи в Африці. Перші незалежні держави – Гана, Гвінея. 1960 рік – «рік Африки». Народийі лідери у визвольній боротьбі.

Боротьба за незалежність у 1970–1980-ті рр. (Ангола, Мозамбік, Зімбабве, Намібія). Тропічна Африка після деколонізації. Політичні та економічні організації африканських держав. Соціально-економічний розвиток народів

Африки після визволення. Політична боротьба з питань політичного розвитку країн. Роль армії. Національні й регіональні конфлікти на континенті. «Холодна війна» та її вплив на держави Африки. Африканський континент у 10-х рр. XXI ст.: соціально-економічна і політична ситуація. Етноконфесійні конфлікти в регіоні на сучасному етапі. Африка і глобальні проблеми сучасності.

Південно-Африканський Союз у 1945–1961 рр. Прихід до влади Національної партії у 1948 році. Політика апартхейду (апартеїду). Африканський національний конгрес (АНК). Вихід Південно-Африканського Союзу з Британської Співдружності і проголошення країни Південно-Африканською Республікою в 1961 році. Створення «бантустанів». Масовий протест африканського населення проти політики апартеїду. Роль АНК. Міжнародна ізоляція ПАР. Піднесення боротьби чорного населення у середині 1980-х рр. Частковий демонтаж режиму апартеїду. Реформи уряду Пітера Бота. Президентство Фредеріка де Клерка. Спроба створення перехідних структур влади і підготовки нової нерасової Конституції. «Протокол про взаєморозуміння», підписаний Ф. де Клерком і Н. Манделою. Конституція 1993 року. Парламентські вибори 1994 року. Перемога АНК. Економічний і політичний розвиток країни за президентства Н. Мандели (1994–1999 рр.). Сутички на етнічній основі. Політичний курс та економічні реформи президентів ПАР Т. Мбекі (1999–2008 рр.), К. Мотланте (2008–2009 рр.), Д. Зума (2009–2018 рр.), М. Сиріл Рамафоса (з 2018 р.) – АНК. Місце ПАР у БРІКС та ін. інтеграційних об’єднаннях. Перспективи та проблеми розвитку країни на сучасному етапі.

ТЕМА 1. МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ ЯК НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ДИСЦИПЛІНА

Предмет методики викладання історії. Методи дослідження процесу навчання історії. Шкільні підручники з історії, інтегрованих курсів та методичні посібники для вчителів.

ТЕМА 2. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ГРОМАДЯНСЬКОЇ Й ІСТОРИЧНОЇ ГАЛУЗІ В ЗЗСО

Реформування загальної середньої освіти в Україні. Відображення основних напрямів реформи загальної освіти в нормативно-правових документах. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (2016). Закон України «Про освіту» (2017). Закон України «Про повну загальну середню освіту» (2020). Державний стандарт базової середньої освіти (2020). Структурні зміни в загальній середній освіті. Орієнтація на дитиноцентрований, діяльнісний і компетентнісний підходи у навчанні. Перехід від знаннєвої до компетентнісної парадигми в загальній освіті. Громадянська й історична галузь у змісті загальної середньої освіти, її зміст, функції, напрями реалізації.

ТЕМА 3. НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ З ІСТОРІЇ ТА ІНЕГРОВАНИХ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

Освітня програма. Її сутнісні ознаки та структурні компоненти. Типова освітня програма. Навчальний план як складник освітньої програми. Типові навчальні плани закладів загальної середньої освіти початкового, базового та профільного рівнів. Річний навчальний план. Особливості індивідуального навчального плану для учнів загальноосвітнього закладу. Оперативний рівень змісту загальної середньої освіти. Навчальна програма. Сутнісні ознаки та структура навчальної програми. Способи побудови навчальних програм: лінійний, концентричний, модульний.

Модельні навчальні програми з історії. Інтегрований підхід до

викладання історії в загальноосвітньому закладі. Синхронізоване викладання курсів вітчизняної та всесвітньої історії. Процедура роботи учителя історії з навчальними програмами.

Зміст і структура навчальних програм для закладів загальної середньої освіти: «Вступ до історії України та громадянської освіти» 5 клас, «Досліджуємо історію і суспільство (інтегрований курс). 5-6 класи, «Всесвітня історія. Історія України (інтегрований курс). 6 клас», «Всесвітня історія. 7–9 класи», «Історія України. 7–9 класи» (затверджені наказом МОНУ від 3 серпня 2022 року № 698).

ТЕМА 4. МЕТОДИЧНІ ВИМОГИ ДО КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНОГО ПЛАНУВАННЯ. МЕТОДИЧНІ ВИМОГИ ДО ПОУРОЧНОГО ПЛАНУВАННЯ

Необхідність календарно-тематичного планування в освітньому процесі ЗЗСО. Етапи календарно-тематичного планування уроків історії, громадянської освіти. Вивчення вимог Державного стандарту та освітніх програм щодо викладання історії (інтегрованих дисциплін громадянської та історичної галузі). Опрацювання змісту модельних навчальних програм за відповідними класами та курсами. Вивчення структури та послідовності вивчення тем за обраними підручниками. Розміщення тем за календарними термінами. Методичні основи календарного планування у навчанні історії.

Основні етапи підготовки вчителя до уроку. Визначення місця уроку в реалізації загальних цілей громадянської та історичної галузі в цілому, конкретного курсу, розділу. Структурно-методичний аналіз змісту навчального матеріалу уроку історії. Визначення головних і другорядних фактів, результатів емпіричного вивчення явищ і процесів, теоретичні поняття, результати теоретичного вивчення навчального матеріалу. Засоби, методи, прийоми, технології навчання історії. Формулювання цілей та очікуваних результатів уроку. Аналіз рівня научуваності учнів конкретного класу, їхніх пізнавальних можливостей. Визначення типу та структури уроку. Методичні основи складання плану-конспекту уроку історії. Основні компоненти уроку,

передбачені в плані-конспекті: тема уроку, цілі й очікувані результати, перелік засобів та обладнання, план змісту уроку, зміст навчального матеріалу, регламент проведення окремих етапів, добір методів навчання та оцінювання. Методичні вимоги до підготовки вчителя до уроку історії. Навчально-методичне забезпечення навчальних предметів громадянської та історичної галузі.

ТЕМА 5. ПІДРУЧНИКИ ТА НАВЧАЛЬНІ ПОСІБНИКИ З ІСТОРІЇ

Підручники та навчальні посібники як відображення оперативного рівня змісту загальної середньої освіти. Підручники, навчальні посібники та допоміжна література з історії як носії навчального історичного матеріалу. Компоненти навчального історичного матеріалу.

Друковані й електронні підручники. Основні компоненти структури підручника. Текст (основний, додатковий, пояснювальний). Позатекстові елементи (ілюстративні матеріали, апарат орієнтування). Дидактичні вимоги до підручників. Варіативність підручників історії в закладах загальної середньої освіти. Критерії вибору підручника учителем для досягнення учнями результатів навчання громадянської та історичної галузі.

ТЕМА 6. УРОК – ОСНОВНА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ШКОЛІ

Основні характеристики уроку. Вимоги до сучасного уроку історії. Його змістовні взаємозв’язки з попередніми та наступними уроками. Місце кожного уроку в темі, в курсі історії.

Навчальна, виховна та розвивальна мета уроку. Дидактичне обладнання уроку. Планування системи уроків по темі, курсу, проблемам, що відображають історичні етапи розвитку певної системи або процесу суспільного життя.

Типи уроків історії. Підходи до типологізації уроків у методичній літературі. Фактори, що зумовлюють доцільність вибору типу уроку. Організація пізнавальної діяльності учнів на уроках різного типу. Особливості уроків у базовій і профільній школі.

ТЕМА 7. МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ УРОКУ

Основні складові аналізу уроку історії. Вимоги до змісту навчального матеріалу. Повноцінність історичного змісту, науковість навчального історичного матеріалу; вірогідність історичних фактів; застосування різноманітних джерел знань; достатність і структурованість навчального історичного матеріалу для формування базових знань та розв'язання ключових проблем. Вимоги до методики проведення уроку. Педагогічний задум уроку, його відповідність очікуваним результатам; мотивація і диференціація навчання; рівень самостійної розумової діяльності учнів, їхньої пізнавальної активності; формування наскрізних умінь і предметних компетентностей; вибір типу і структури уроку, засобів, методів, прийомів, технологій його проведення в залежності від очікуваних результатів, змісту уроку, пізнавальним можливостям учнів. Психолого-гігієнічні вимоги до організації уроку. Педагогічний такт учителя. Культура мовлення, емоційність, темп мовлення. Врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів. Контакт із класом, наявність активної взаємодії та співпраці. Дотримання санітарно-гігієнічних норм. Особливості організації уроку історії в дистанційному форматі.

ТЕМА 8. МЕТОДИКА КОМПЕТЕНТНІСТНОГО НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ В ОСНОВНІЙ ШКОЛІ. ПОТЕНЦІАЛ ІСТОРІЇ ЩОДО ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Значення навчання історії у формуванні ключових компетентностей. Спілкування державною (і рідною, у разі відмінності) мовами. Спілкування іноземними мовами. Математична компетентність. Основні компетентності в природничих науках і технологіях. Інформаційно-цифрова компетентність. Уміння вчитися впродовж життя. Ініціативність і підприємливість. Соціальна та громадянська компетентності. Обізнаність та самовираження у сфері культури. Екологічна грамотність і здорове життя.

*Методика формування хронологічної компетентності***.** Хронологічна компетентність як важливий складник історичної компетентності. Мета вивчення хронології в історії загальноосвітнього навчального закладу. Хронологічні уявлення як відображення у свідомості учнів послідовності,

тривалості та синхронності перебігу історичних подій, явищ, процесів, відтворення образів минулого. Їхнє формування. Основні категорії історичного часу: рік, століття, тисячоріччя, ера. Хронологічні вміння як способи роботи з історичними датами / подіями з метою локалізації та систематизації фактів минулого в часі. Різновиди базових хронологічних умінь. Робота з хронологічними таблицями. Хронологічні задачі, хронологічні диктанти. Методичні основи формування хронологічних уявлень та вмінь учнів загальноосвітнього закладу.

Методика формування просторової компетентності. Просторова компетентність як відображення та локалізація історичних подій у просторі. Роль історичної карти у формуванні просторової компетентності. Історична карта як різновид наочності із умовно-графічним просторовим зображенням історичних об'єктів та фактів. Контурні карти, їхнє місце в освітньому процесі. Методичні умови ефективної роботи з історичними картами. Просторові уявлення в навчанні історії як відтворення у свідомості учнів картинного чи умовно-графічного образу місцерозташування історико-географічних об'єктів та фактів. Картографічні вміння як здатність учнів сприймати й досліджувати факти та об'єкти в історичному просторі за допомогою історичних карт. Основні підходи до роз'яснення побудови та способів читання історичних карт. Методи та прийоми роботи з картами на уроках історії. Методичні основи формування просторових компетентностей учнів загальноосвітнього закладу.

Методика формування інформаційної компетентності. Інформаційна компетентність як вміння учнів працювати з джерелами історичної інформації. Завдання інформаційних умінь: критично аналізувати й оцінювати історичні джерела, виявляти тенденційну інформацію, пояснювати її необ'єктивність тощо. Історичні джерела – найефективніший засіб формування історичної компетентності школяра. Основні методи роботи з історичними джерелами: лабораторний, документації, ілюстративний, дослідницький. Сучасні підходи до використання історичних документів на засадах мультиперспективності, як процесу дослідження історичних подій у багатьох ракурсах, як потреба

оцінювати історичні події з різних точок зору. Надбання та недоліки цього принципу. Методика покрокового аналізу історичного документа у формуванні уміння роботи з писемними джерелами. Практичні заняття з історії як провідна форма формування інформаційної компетентності учнів.

Методика формування логічної компетентності. Логічне мислення як вид мислення, що оперує поняттями, судженнями й умовиводами з використанням законів логіки. Головні логічні операції: порівняння, аналіз, синтез, абстрагування та узагальнення. Зміст логічного компоненту історичної компетентності учня: здатність аналізувати, пояснювати історичні факти, формулювати теоретичні поняття та зв'язки, положення, концепції. Логічні уміння учнів у навчанні історії: визначати й застосовувати поняття як інструмент пізнання нового; зіставляти й порівнювати явища та процеси, визначаючи спільне, відмінне й аналогічне; визначати причини, сутність, наслідки та значення історичних явищ і подій, суттєві зв'язки й тенденції історичного розвитку; формулювати на основі фактів висновки та обґрунтовувати їх, будувати доведення й міркування; аналізувати, синтезувати й узагальнювати значний обсяг інформації у певній системі (в усній, письмові та наочній формі); проводити нескладні дослідження, проєктуючи власну діяльність. Методи та прийоми формування логічних умінь учнів у навчанні історії.

Методика формування аксіологічної компетентності. Ставлення як сформована на основі переконань стійка позитивна чи негативна оцінка особою об'єктів матеріального чи духовного світу. Фундаментальні базові цінності демократичного суспільства: людина, її життя, її природні права та свободи тощо. Інструментальні похідні цінності, що забезпечують існування й функціонування демократичного суспільства: народовладдя, верховенство права, багатопартійність, толерантність, свобода слова та ін. Особистісні цінності як освоєння конкретними індивідами суспільних цінностей, набуття ними особистісного смислу та значущості певних об'єктів, подій, явищ тощо. Формування ціннісних орієнтацій, переконань, ідеалів. Утворенням в

особистості відносно стійких моделей поведінки й діяльності. Вимоги до історичного змісту: гуманність, інтегрованість, полікультурність, багатоаспектність і альтернативність, рефлексивність. Аксіологічні уміння. Методичні підходи до формувати в учнів у навчанні історії аксіологічних вмінь і ставлень. Навчання учнів відрізняти думку від історичного факту. Робота учителя історії з суперечливими, контроверсійними і вразливими питаннями в історичній науці. Методичні основи формування аксіологічної компетентності у викладанні історії.

ТЕМА 9. ІСТОРИЧНІ ФАКТИ ТА ІСТОРИЧНІ ПОНЯТТЯ

Історичні факти та теорія. Класифікація історичних фактів (за О. Пометун і Г. Фрейманом). За сутністю: факт - подія, факт - явище, факт - процес. За складом: елементарні, прості й складні. За характером дії: динамічні та відносно статичні. За значенням: головні та неголовні. Типові елементи складних фактів: час і місце дії; сукупність взаємопов’язаних подій; учасники подій, відомі діячі; матеріальне та природне середовище. Теоретичний компонент навчального історичного матеріалу.

Основні складові змісту теорії історичної освіти. Історичні поняття різного ступеня складності. Суттєві причинно-наслідкові та інші супутні зв’язки. Тенденції суспільного розвитку.

Класифікація історичних понять в методиці навчання історії. За ступенем узагальненості: конкретно-історичні; загальноісторичні; соціологічні. За характером змісту: політичні; культурні.

Класифікація зв'язків між подіями та явищами за змістом. Причинно-наслідкові, хронологічні та локальні зв’язки. Проблема відбору оптимальної кількості й співвідношення фактів і теорії у навчальному історичному матеріалі.

ТЕМА 10. МЕТОДИ, ТЕХНОЛОГІЇ ТА ПРИЙОМИ НАВЧННЯ ІСТОРІЇ

Метод як ключове поняття в організації й реалізації процесу навчання. Багатоплановість цього явища в освітньому процесі. Різноманітність дидактичних підходів до класифікації методів навчання. Основні критерії

поділу методів навчання на групи. За джерелом отримання знань: словесні; наочні; практичні. За логікою передачі та сприйняття навчальної інформації: індуктивний; дедуктивний. За рівнем пізнавальної активності: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемного викладу, часткового пошуку, дослідницький.

Розробка багатомірних моделей методів навчання. Характеристика словесних методів навчання історії: розповідь, доповідь, інструктаж, коментування, обговорення, диспут, дебати, мозкова атака. Бесіда як провідний словесний метод у вивченні історії. Діалогічний і полілогічний характер бесіди. Значення запитань і відповідей в бесіді. Основні різновиди бесіди: вступна, пояснювально-ілюстративна, репродуктивна, контрольно-корекційна, евристична. Методичні вимоги до підготовки та проведення словесних методів навчання історії.

Характеристика наочних методів навчання історії. Ілюстрація як метод використання статичної наочності в навчанні історії (речових пам’яток минулого; зображувально-ілюстративної; умовно-графічної, схематичної). Метод демонстрації як спосіб використання динамічних засобів наочності (умовно-схематичних, екранно-дисплейних, аудіовізуальних). Метод спостереження, його дидактичні можливості.

Педагогічні умови використання методів наочності в навчанні історії. Характеристика практичних методів навчання історії. Робота з підручником під час навчання історії.

Дидактичні ігри, їхні особливості та роль у навчанні. Різновиди навчально-пізнавальних ігор у навчанні історії: вікторини, лото, конкурси, турніри, КВК, пізнавальні шоу, рольові (ретроспективні), імітаційні. Методика підготовки та проведення різних видів дидактичних ігор. Інші види практичних методів. Конспектування, складання тез, анотацій, словників, вибір цитат, необхідної інформації, написання есе, творів-роздумів, створення проєктів, формування портфоліо учня тощо. Методичні умови оптимального вибору методів навчання історії. Характерні особливості прийому як педагогічного

поняття. Прийоми як прояв педагогічної творчості учителя історії. Технології у навчанні історії, їхні характерні особливості.

Методика використання різних засобів навчання на уроках історії. Теоретико-методологічні засади навчання історії з використанням ІКТ. Методика застосування ІКТ на уроках історії. Google Classroom у роботі вчителя. Можливості відкритого середовища Linoit. Спільна робота в Padlet. Learningapps у роботі вчителя історії.

ТЕМА 11. АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ У ХОДІ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ

Дидактичні та психологічні умови прояву інтелектуальної й особистісної активності учнів у вивченні історії. Домінантна та цілеспрямована діяльність учителя в активізації пізнавальної діяльності школярів. Пізнавальний інтерес та пізнавальні здібності (загальні, групові і специфічні). Вплив факторів на розвиток здібностей дітей у навчанні історії. Загальні підходи до діагностики пізнавальних здібностей і можливостей учнів у навчанні історії. Проблема диференційованого підходу в навчанні історії. Концепція креативної освіти. Розвиток критичного мислення у школярів в процесі вивчення історії. Розвиток уміння критичного аналізу й оцінки історичних джерел. Технології, методи та прийоми формування критичного мислення на уроках історії («Мозковий штурм», прийом синектики, прийом ліквідації безвихідних ситуацій, стратегія «Ялинка», прийом «Таблиця пропозицій»).

ТЕМА 12. ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ ШКОЛЯРІВ З ІСТОРІЇ

Самостійна навчальна робота школярів в освітньому процесі загальноосвітнього закладу, її роль. Значення самостійності та працездатності в реалізації завдань самостійної навчальної роботи. Критерії класифікації видів самостійної навчальної роботи учнів. За дидактичною метою: вивчення нового матеріалу; закріплення та вдосконалення знань і умінь; перевірка знань і умінь. За типом пізнавальної діяльності: репродуктивна (копіювальна), частково-пошукового характеру, дослідницька. За формою організації навчальної

діяльності: фронтальна, групова, індивідуальна. За джерелом отримання знань: із навчальної книги; із дидактичного роздаткового матеріалу, з інтернету, власного дослідження. За результатом: підготовка завдань, виступів, повідомлень презентацій, конспектування, складання планів, тез, анотацій, написання рефератів, доповідей, звітів, есе тощо. За обсягом: достатнього, понаднормового, недостатнього обсягу. Особливості самостійної навчальної роботи учнів у навчанні історії. Методичні основи організації самостійної навчальної роботи школярів під час уроків. Самостійна навчальна робота учнів у позанавчальний час. Методичні умови організації самостійної домашньої навчальної роботи з історії. Роль учителя історії в організації дидактично-керованої самостійної роботи школярів.

ТЕМА 13. КОНТРОЛЬ І ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ

Поняття про контроль в навчанні. Контроль як процедура визначення обсягу й рівня якості засвоєного навчального матеріалу. Структура контролю в навчанні. Перевірка знань, умінь, навичок, інших компетентностей. Оцінювання навчальних досягнень учнів. Облік результатів контролю. Функції контролю успішності. Типові помилки у здійсненні контролю та їхні наслідки. Види контролю в загальноосвітньому закладі: попередній, поточний, тематичний, періодичний. Підсумковий: екзамени, державна атестація, ЗНО / НМТ. Форми контролю: фронтальна, групова, індивідуальна, самоконтроль. Методи контролю: спостереження за навчальною роботою, усні, письмові, графічні, практичні методи. Прийоми перевірки успішності учнів. Тестування в процесі навчання історії. Переваги й недоліки тестового контролю. Основні види й форми тестових завдань. Оцінювання успішності учнів. Позитивні характеристики та недоліки оцінювання. Критерії і норми оцінювання учнів у ході вивчення історії. Методичні вимоги до застосування контролю й оцінювання знань учнів у навчанні історії. Формувальне оцінювання.

ТЕМА 14. ВИХОВАННЯ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ

Виховний потенціал навчальних предметів громадянської та історичної галузі. Методичні прийоми та засоби реалізації їхніх виховних завдань і можливостей. Виховання інтересу до історії. Формування емоційно-ціннісного ставлення до минулого. Моральна оцінка діяльності історичних діячів. Зв'язок викладання історії з життям, із сучасністю – одна з головних умов реалізації виховної функції історії. Формування національної ідентичності в процесі навчання історії.

Єдність логічного та емоційного в розкритті подій і явищ історії як шлях формування естетичних і моральних почуттів учнів, виховання їх у відповідності з ідеалами гуманізму, демократії, патріотизму, миру та співробітництва.

ТЕМА 15. ПОЗАКЛАСНА РОБОТА З ІСТОРІЇ

Поняття позакласної роботи з історії. Значення позакласної роботи з історії для формування переконань та ціннісних орієнтацій учнів. Роль позакласної роботи у формуванні стійкого інтересу до історії, надбань світової та національної культури.

Головні риси позакласної роботи з історії, її відмінності від уроку. Стан вивчення питання про позакласну роботу з історії в методичній літературі.

Зміст і форми позакласної роботи з історії. Роль вчителя в організації та керівництві позакласною роботою з предмету.

Головні напрямки та організаційні форми позакласної роботи з історії.

Класифікація форм роботи за ступенем масовості та термінами дії.

Організація громадської роботи в школі. Значення різноманітних форм громадської роботи для формування соціальної активності школярів.

Краєзнавча робота. Проблема відбору краєзнавчого матеріалу для позакласної роботи. Тематика краєзнавчої роботи з історії.

Військово-патріотичне виховання: цілі, завдання, форми реалізації. Екскурсійна робота в школі. Види позаурочних екскурсій. Історичні олімпіади та вечори. Їхній зміст та організація.

Історичні гуртки й учнівські товариства в школі. Їхня тематика. Залежність змісту гурткових занять від вікових особливостей учнів.

ПИТАННЯ ДО ФАХОВОГО ІСПИТУ

1. Еволюція людини і найдавніших цивілізацій на території України.
2. Східні слов'яни у історичному контексті. Джерела вивчення давніх слов'ян.
3. Передумови утворення та основні етапи розвитку держави Київська Русь.
4. Роздробленість Київської Русі (XII — початок XIII ст.). Політичний та соціально-економічний розвиток Південно-Західних руських князівств.
5. Культура княжої України-Русі.
6. Галицько-Волинське Князівство як фактор формування української державності.
7. Українські землі в складі Великого Князівства Литовського.
8. Україна під владою Речі Посполитої (друга половина XVI – кінець XVII ст.).
9. Українське козацтво: причини появи, час, місце та роль в українській історії.
10. Козацтво – провідна суспільно-політична сила України в кінці XVI — першій половині XVII ст.
11. Українська національно-визвольна революція (1648 – 1676 рр.).
12. Запорізька Січ у II пол. XVII — XVIII ст. Доля запорожців після зруйнування Січі.
13. Українські землі наприкінці XVII — на початку XVIII ст. Гетьманування І. Мазепи.
14. Гетьманщина та Правобережна Україна у XVIII ст.
15. Культура України в II пол. XVII – XVIII ст.
16. Національне відродження (кінець XVIII - початок XX ст.).
17. Українське суспільство у другій половині XIX ст.: скасування кріпацтва та реформи 1860-1870-х рр.
18. Західноукраїнські землі в кінці XVIII – початку XX ст.

19. Геополітичне становище України на межі XIX – XX ст. Українські землі у І світовій війні.
20. Укранський національний рух на початку XX ст. Політизація національного життя в Україні.
21. Українська національно-демократична революція 1917-1921 рр. Причини поразки та уроки.
22. Західноукраїнські землі між двома світовими війнами.
23. Україна в складі СРСР (1922-1939 рр.).
24. Українські землі в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.).
25. Україна в період лібералізації суспільно-політичного життя (друга половина 1950-х – перша половина 1960-х рр.).
26. Україна в період наростання кризових явищ в суспільно-економічному розвиткові республіки (друга половина 1960-х – перша половина 1980-х рр.).
27. Державна символіка України: історичне походження та значення.
28. Національно-державне відродження українського народу (друга половина 1980-х – початок 1990-х рр.).
29. Проголошення незалежності України. Основні підсумки розвитку України в 1991-2022 рр.
30. Предмет і завдання курсу історії України. Періодизація, джерела й методологічні засади вивчення історії України.
31. Міжнародні відносини в середині XVII – третій чверті XVIII ст.
32. Соціально-економічне життя західноєвропейських країн у добу «старого порядку».
33. Велика французька революція й Наполеонівські війни (1789–1815 рр.).
34. Англійські колонії Північної Америки та їхня боротьба за незалежність. Утворення США.
35. Європа в період «Весни народів» (1848–1849 рр.).
36. Японія в період сьогунату Токугава: соціально-економічний, суспільно-політичний розвиток, зовнішня політика (1603–1867 рр.).

37. Реформи «Мейдзі ісін» в Японії (1868–1912 рр.). Причини успішної модернізації країни.
38. Османська імперія у період «зулюму» (1878–1908 рр.): соціально-економічний розвиток, суспільно-політичний устрій, міжнародне становище.
39. Спроби модернізації Китаю у другій половині XIX ст. Політика «самопосилення» (1860-ті рр. – початок XX ст.) та її результати.
40. Османська імперія в період Танзимату (1839–1871 рр.).
41. Причини та прояви занепаду Сефевідської держави наприкінці XVII – на початку XVIII ст. Встановлення влади Каджарів в Ірані (90-ті рр. XVIII ст.).
42. Версальсько-Вашингтонська система міжнародних відносин: історія формування, сутність і наслідки реалізації в міжвоєнний період.
43. Наслідки Першої світової війни для Італії. Фашистський режим Б. Муссоліні. Особливості італійського фашизму.
44. Світова економічна криза 1929–1933 рр. Особливості кризи у США. «Новий курс» Ф.Д. Рузвельта, його сутність та наслідки.
45. Модернізаційні реформи Мустафи Кемаля в Туреччині в 1923–1938 рр.
46. Соціально-економічний і суспільно-політичний розвиток Веймарської республіки 1919–1933 рр. Нацистський режим у Німеччині.
47. Антигітлерівська коаліція: причини створення, головні напрямки співробітництва, основні досягнення та суперечності, значення.
48. Німецький окупаційний режим в окупованих країнах Європи в роки Другої світової війни, його характерні риси та особливості. Рух Опору, його місце в історії цієї війни та значення.
49. Повоєнний устрій світу після закінчення Другої світової війни (1945–1951 рр.). «Холодна війна»: причини розгортання, основні етапи та прояви, історичне місце та значення.
50. США в 1945–2023 рр.: основні етапи, тенденції, соціально-економічного та суспільно-політичного розвитку.

51. Велика Британія у 1945–2023 рр.: основні етапи й тенденції соціально-економічного та суспільно-політичного розвитку.
52. ФРН у 1949–2023 рр.: основні етапи, тенденції, соціально-економічного та суспільно-політичного розвитку.
53. Франція у 1945–2023 рр.: основні етапи, тенденції соціально-економічного та суспільно-політичного розвитку.
54. Країни Центрально-Східної Європи в 1944–2023 рр.: основні етапи й тенденції розвитку.
55. Інтеграційні процеси у Європі в 1945–2023 рр.
56. «Перебудова» в СРСР: основні причини, етапи та результати. Розпад СРСР та його наслідки.
57. КНР у період реформ Ден Сяопіна (1978–1997 рр.). Місце «Великого Китаю» у світовій економіці та міжнародних відносинах на сучасному етапі.
58. Арабо-ізраїльський конфлікт у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.: причини, особливості, наслідки.
59. Афганістан у період режиму талібів і після нього (друга половина 90-х років ХХ – початок ХХІ ст.).
60. «Арабська весна» 2010–2011 рр. на Близькому Сході: причини, особливості та наслідки.
61. Сучасна історична освіта в Україні. Розвиток історичної освіти та методики викладання історії в інших країнах (за вибором).
62. Поняття змісту освіти. Нормативні документи, які регламентують зміст загальної середньої освіти. Компонування змісту громадянської та історичної галузі в ЗЗСО.
63. Зміст і структура навчальних програм для закладів загальної середньої освіти. Модельні навчальні програми з історії та інтегрованих дисциплін.
64. Компетентнісний підхід у викладання предметів громадянської та історичної галузі.
65. Історичні факти та історичні поняття. Їхня класифікація.

66. Методи, технології та прийоми навчання історії в ЗЗСО.
67. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках історії.
68. Усний виклад історичного матеріалу. Вимоги до усного викладу.
69. Роль бесіди у вивченні історії. Види бесіди, вимоги до її проведення.
70. Підходи до вибору підручника з історії. Аналіз змісту та структури підручника з історії (за вибором).
71. Методика вивчення історичних документів.
72. Форми організації самостійної роботи учнів у процесі навчання історії та громадянської освіти.
73. Класифікація наочності та її використання на уроках історії.
74. Інноваційні освітні технології на уроках історії та методика їхнього застосування.
75. Форми організації освітнього процесу з історії.
76. Способи перевірки та оцінювання результатів навчання з історії.
77. Google Classroom, Zoom, інші освітні сервіси, платформи та програми в роботі вчителя історії в умовах дистанційного навчання.
78. Гейміфікація. Методика підготовки та проведення ділових та рольових ігор у процесі навчання історії.
79. Дидактичний потенціал диспутів і дискусій.
80. Групова робота на уроках історії. Інтерактивні методи навчання.
81. Формування основ наукової творчості учнів у процесі навчання історії.
82. Інтегровані уроки історії: методика проведення, перспективи застосування.
83. Проблемне навчання та методика його застосування в сучасній школі в умовах дистанційного навчання.
84. Проєктна діяльність на уроках історії.
85. Групова робота у процесі навчання історії.
86. Методичні вимоги до застосування контролю й оцінювання знань учнів у навчанні історії
87. Формувальне оцінювання на уроках історії.

88. Основні напрями і форми позакласної роботи з історії та громадянської освіти.
89. Організація науково-дослідницької діяльності учнів у процесі опанування громадянської та історичної галузі.
90. Зміст і напрями реалізації національно-патріотичного виховання в ЗЗСО.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Акунін О.С. Нова історія країн Західної Європи та Північної Америки (1492-1918 рр.): Хронологія подій. Миколаїв: ТОВ «Фірма «Іліон», 2013. 575 с.
2. Богдашина О.М. Джерелознавство історії України: питання теорії, методики, історії: Навчально-методичний посібник. 3-е вид., доп. та переробл. Харків : Видавництво Сага, 2008. 214 с.
3. Головченко В.І., Рубель В.А. Нова історія Азії та Африки: колоніальний Схід (кінець XIX – друга третина XX ст.): Навчальний посібник Київ: Либідь, 2010. 520 с.
4. Гончар Б.М., Машевський О.П., Папенко Н.С., Городня Н.Д., Іванов О.Ф. Нова історія країн Західної Європи й Північної Америки. XVII – 60-ті роки XIX століття. Київ, 2013. 735 с.
5. Гончарова О.С. Давня та середньовічна історія України: Навчально-методичний посібник для студентів історичного факультету. Частина 2. Харків: Антиква, 2017. 216 с.
6. Гончарова О.С. Історія України новітнього часу: Навчально-методичний посібник для студентів історичного факультету. Харків: Антиква, 2017. 332 с.
7. Гончарова О.С. Історія України ранньомодерного часу: Навчально-методичний посібник для студентів історичного факультету. Харків: Антиква, 2017. 288 с.
8. Дистанційні технології в освіті: збірник науково-методичних рекомендацій щодо організації виховання, навчання та розвитку учасників освітнього процесу під час карантину / під ред. Ю.О. Бурцевої, Д.В. Малєєва. Краматорськ: Відділ інформаційно-видавничої діяльності, 2020. 95 с.

9. Мартинова І.С. Історія України кінця XVIII – початку XX століття. Навчально-методичний посібник для студентів історичного факультету. Харків: «Антіква», 2017. 212 с.
10. Мицик Л.М., Кузьменко Ю.В. Новітня історія країн Європи та Америки (1918-2007) / Київ: «Академвидав», 2008. 544 с.
11. Пометун О.І., Гупан Н.М., Власов В.С. Компетентнісно орієнтована методика навчання історії в основній школі: Методичний посібник. Київ: «Конві Прінт», 2018. 208 с.
12. Поп Ю.І. Нова історія країн Азії і Африки (XVI – початок XX ст.): Підручник. Київ: ВЦ Академія, 2012. 376 с.
13. Яковенко Г.Г. Методика навчання історії: Навчально-методичний посібник. Харків: Видавництво ХНАДУ, 2017. 324 с.

Допоміжна

Історія України

1. Білоцерківський В.Я. Історія України: Навч. посібник. Вид. 2-е, випр. і доп. Харків: Освіта. Виховання. Спорт, 2007. 576 с.
2. Бойко О.Д. Історія України: підручник. 4-те вид., доповн. Київ: Академвидав, 2012. 704 с.
3. Бунятян К. Давнє населення України: навчальний посібник. Київ: Либідь, 2003. 232 с.
4. Гозій В.В. Історія України середини XVI – XVIII ст. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2012. 223 с.
5. Голодомор 1932-1933 років в Україні як злочин геноциду згідно з міжнародним правом / Наук. ред. В. Василенко, М. Антонович. Київ: Києво-Могилянська академія, 2016. 369 с.
6. Голомша М.Я. Майданна Україна. Київ: Донецький ін.-т психології і підприємництва, 2016. 121 с.

7. Горобець В.М. Влада та соціум Гетьманату. Дослідження з політичної і соціальної історії ранньомодерної України. Київ: Інститут історії України НАН України, 2009. 271 с.
8. Даренська В.М. Культура Давньої Русі: Навч. посіб. для студ. гуманітар. спец. вищ. навч. закладів. Харків: Факт, 2012. 263 с.
9. Захаров Б.Є. Нарис з історії дисидентського руху в Україні, 1956-1987. Харків: Права людини, 2016. 190 с. Зовнішня політика України (від найдавніших часів до наших днів): підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Л.Д. Чекаленко, С.Г. Федуняк; заг. ред. Л.Д. Чекаленко. Київ: ДП «Видавничій дім «Персонал», 2006. 464 с.
10. Ільюшин І.І. Українська повстанська армія і Армія Крайова. Протистояння в Західній Україні (1939-1945 рр.). Київ: Києво-Могилянська академія, 2009. 399 с.
11. Історія української культури. Текст / За ред. О.Ю. Павлової. Київ, 2013.
12. Нариси історії української революції 1917–1921 років / Ред. кол.: В.А. Смолій (голова), Г.В. Боряк, В.Ф. Верстюк, С.В. Кульчицький, В.М. Литвин, Р.Я. Пиріг, О.П. Реєнт, О.С. Рубльов, В.Ф. Солдатенко, Ю.І. Терещенко. НАН України. Інститут історії України. – Київ: НВП «Видавництво "Наукова думка" НАН України», 2011-2012. Кн. 1-2.
13. Проблеми вивчення історії Української революції 1917-1921 рр.: Збірник наукових статей / Ред. кол.: О. Бойко, А. Буравченков, В. Верстюк (гол. ред.), С. Віднянський, О. Кудлай, Р. Пиріг, О. Реєнт, В. Скальський (відп. секр.), В. Солдатенко, Ф. Турченко. НАН України. Інститут історії України, 2014.
14. Проблеми історії України XIX – поч. XX століття: Зб. Наук. праць відділу історії України XIX – поч. XX ст. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2000. 2021.
15. Революція гідності 2013-2014 рр. та агресія Росії проти України: Науково-методичні матеріали / В. Головко та ін.; За ред. П. Полянського. Київ: Київський ун-т ім.. Б. Грінченко, 2015. 34 с.

16. Російсько-українська війна. Ч. 1: Неоголошена війна (20 лютого 2014 – 24 лютого 2022) : рекомендаційний покажчик [Електронне видання] / уклад. Ю.І. Левченко ; Міністерство освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова, Наукова бібліотека. – Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2022. 149 с. https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/38190/Rosiisko-ukrainska%20viina.pdf?sequence=1
17. Соціальні трансформації в Україні: пізній сталінізм і хрущовська доба: Колективна монографія / Відп. ред. В.М. Даниленко; ред.-упоряд. Н.О. Лаас. Київ: Інститут історії України НАН України, 2015. 698 с.
18. Українське радянське суспільство 30-х рр. XX ст.: нариси повсякденного життя: Колективна монографія / Відп. ред. С. В. Кульчицький. Київ: Інститут історії України НАН України, 2012. 786 с.
19. Яковенко Н.М. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. Київ: «Генеза», 2005. 380 с
20. Яковенко Н. Паралельний світ. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI-XVII ст. Київ: Критика, 2002. 415 с.

Нова історія Європи та Америки

1. Ададуров В. Історія Франції. Королівська держава та створення нації (від початків до кінця XVIII століття). Львів: УКУ, 2002.
2. Винайдення традиції / за ред. Ерика Гобсбаума і Теренса Рейнджера / пер. з англ. Микола Климчук. Київ: Ніка-Центр, 2005.
3. Гобсбаум Е. Нації і націоналізм, починаючи з 1780 року: програма, міфи, реальність / пер. з англ. та примітки Т. Корпала. Київ: Український Центр духовної культури, 2010. 288 с.
4. Ліхнякевич І.О. Історія Німеччини. Від початків до сьогодення. Навчальний посібник. Львів, 2010.

5. Срібняк І. В. Італія / Italia: короткий нарис історії. Навчальний посібник. Рим-Київ: Consortium scientifico-éducatif international Lucien Febvre, 2019. 206 с.
6. Шульце Г. Історія Німеччини. К., 2010.
7. Fortescue W. The Third Republic in France, 1870-1940: Conflicts and Continuities. London – New York, 2000.
8. Gerber D. A. American Immigration: A Very Short Introduction. Buffalo, 2011.
9. Italy in the Nineteenth Century 1796-1900 / ed. by John A. Davis. Oxford, 2000.
10. Jenkins B. Irish Nationalism and the British State: From Repeal to Revolutionary Nationalism. Montreal & Kingston: McGill-Queen's University Press, 2006.

Нова історія Азії та Африки

1. Балог Г. Історія і культура ісламу: Курс лекцій / під ред. Ф.Ю. Алваша. Київ: Фенікс, 2012. 448 с.
2. Кириченко В.П. Нова історія країн Азії, Африки та Латинської Америки: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів. Київ: Либідь, 2002. 168 с.
3. Кримський А. Історія Туреччини. 2-е вид. К. – Л.: Олір, 1996. 288 с.
4. Павленко Ю.В. Історія світової цивілізації. Соціокультурний розвиток людства: Навч. посіб. Київ: Либідь, 1996. 358 с.
5. Рубель В.А. Нова історія Азії та Африки. Постсередньовічний Схід (XVIII – друга половина XIX ст.): Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів. Київ: Либідь, 2007. 558 с.
6. Савенков В.В. Нова історія міжнародних відносин країн Азії та Африки: Метод. рек. до самостійної роботи для студ. спец. «Міжнародні відносини» та «Країнознавство» вищ. навч. закл. Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2012. 253 с.
7. Саїд Е. Орієнталізм. Пер. з англ. В. Шовкун. Київ: Наукова думка, 2001. 511 с.

8. Троян С.С. Чи потрібні Німеччині колонії? Постановка та еволюція колоніального питання в Німеччині (40-ві – перша половина 80-х рр. XIX ст.). Рівне: РДГУ, 2008. 112 с.
9. Хижняк І.А. Нова історія міжнародних відносин у системному форматі (1648-1918): Підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009. 224 с.
10. Ямпольська Л.М. Нова історія країн Азії та Африки (XVII – початок XX ст.): Навчально-методичний комплекс для студентів історичного факультету. Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2017. 142 с.

Новітня історія Європи та Америки

1. Григор'єва Т. Історія дипломатії: від давнини до кінця XVIII ст. Київ: Видавн. дім «Києво-Могилянська Академія», 2014. 177 с.
2. Дженкінс Саймон. Стисла історія Європи. Від Перикла до сьогодення / Пер. з англ. В. Горбатька. Київ: Вид. група КМ-БУКС, 2021. 384 с.
3. Дюрозель Ж.-Б. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів. Київ: Основи, 2018. 903 с.
4. Іваницька О.П. Зовнішня політика країн Західної Європи та Північної Америки у постбіполярний період (1990-і – 2000-і рр.): Навчальний посібник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2012. 720 с.
5. Історія міжнародних відносин: підруч. / І.В. Алєксєєнко, А.Х. Маргулов, І.А. Єремєєва, М.В. Несправа. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 228 с.
6. Кіссінджер Г. Світовий порядок. Роздуми про характер націй в історичному контексті. Київ, 2017. 320 с.
7. Копійка В.В., Шинкаренко Т.І. Європейський Союз: історія і засади функціонування: навч. посіб. 2-ге вид., випр. і допов. Київ: Знання, 2012. 759 с.
8. Мартиненко А.К., Мартиненко Б.А. Міжнародні відносини 1945 – 1975 років: Навч. посібник. Київ: Ліра, 2007. 366 с.

9. Швагуляк М.М. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки (1945 – початок XXI ст.): навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Баран З.А., Кипаренко Г.М., Козицький А.М., Мовчан С.П., Сіромський Р.Б., Швагуляк М.М.; за ред. М.М. Швагуляка. Львів, Київ: Тріада плюс, Алерта, 2011. 700 с.
10. Malchow H. L. History and International Relations: From the Ancient World to the 21th Century. New York ; London, 2016. 336 p.

Новітня історія Азії та Африки

1. Головченко В.І., Рубель В.А. Нова історія Азії та Африки: колоніальний Схід (кінець XIX – друга третина XX ст.): Навч. посіб. Київ: Либідь, 2010. 520 с.
2. Іванов О. Мао Цзедун: політичні проблеми культурного розвитку Китаю (до «революції» 1966-1976 рр.). *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Історичні науки.* 2016. № 1. С. 78-82.
3. Козицький А.М. Новітня історія Азії та Африки: Посіб. для студ. істор. і гуманітар. фак-тів ун-в. Львів: Афіша, 2004. 430 с.
4. Наджат С. Курдський фактор в міжнародних відносинах: дис. ... канд. політ. наук: 23.00.04; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Одеса, 2019. 181 с.
5. Несправа М.В. Радикальний джихадизм у Європі початку XXI ст.: Монографія. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 304 с.
6. Сергійчук І.М. Китай у нові та новітні часи: Практикум: Навч. посібн. Суми: Університетська книга, 2006. 329 с.
7. Цивілізаційна структура сучасного світу / Під ред. Ю.Н. Пахомова, Ю.В. Павленка: В 3-х т. Т.1. Глобальні трансформації сучасності. Київ, 2006; Т.3. Цивілізації Сходу в умовах глобалізації. Київ: Наукова думка, 2008. 543 с.
8. Ямпольська Л.М. Новітня історія країн Азії та Африки: Навчально-методичний комплекс для студентів історичного факультету. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2017. 163 с.

9. Alfred L. Chan. Mao's Crusade: Politics and Policy Implementation in China's Great Leap Forward, 2004. 311 p.
10. Morley P. The Mountain is Moving: Japanese Womens Lives. Vancouver: UBC, 2019. 226 p.

Методика викладання історії

1. Дубінський В.А. Методика викладання історії в школі: Навчально-методичний посібник для організації самостійної роботи студентів історичного факультету. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2019. 88 с.
2. Екстрене дистанційне навчання в Україні: Монографія / за ред. В.М. Кухаренка, В.В. Бондаренка. Харків: Видавництво КП «Міська друкарня», 2020. 409 с.
3. Іванова Л.В. Узагальнення перспективного передового педагогічного досвіду: Методичний посібник. Кривий Ріг, 2021. URL: https://fs02.vseosvita.ua/0200oiwc-0933.pdf
4. Організація освітнього процесу в школах України в умовах карантину: аналітична записка / Л. Гриневич, Л. Ільїч, Н. Морзе, В. Прошкін, І. Шемелинець, К. Линьов, Г. Рій. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 76 с. URL: https://www.researchgate.net/-publication/344454557_Organizacia_osvitnogo_procesu_v_skolah_Ukraini_v_umov ah_karantinu
5. Желіба О.В. Шкільний курс всесвітньої історії та методика його викладання: навчально-методичний посібник для студентів-істориків. Ніжин: НДУ імені М. Гоголя, 2014. 40 с.
6. Каплінський В.В. 100 складних ситуацій на уроках та поза уроками: шукаємо рішення: Навчальний посібник для майбутніх вчителів. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 80 с.

7. Жорова І.Я. Професійний розвиток учителя в історико-педагогічних дослідженнях. *Актуальні проблеми сучасних історико-педагогічних досліджень шкільної освіти*. Київ, 2014. С. 23-24.
8. Журба О. В. Методичні засади організації та проведення практичних робіт на уроках історії. 2015. URL: http://zippo.net.ua/data/files/-KafMetNavPredm/NaukRobota/Zhurba_OV_Metod_zaspdf
9. Кінд-Войтюк Н. Використання інтернету на уроках історії та суспільствознавства в Новій українській школі. *Розвиток фахової компетентності педагогів у контексті модернізації змісту освіти*. Луцьк: Волиньполіграф, 2020. С. 46-49.
10. Науково-методичний підхід до вдосконалення педагогічної майстерності педагогічних працівників у системі підвищення кваліфікації: Навчально-методичний посібник / упор. І. О.Калініченко, Н. І.Білик. Полтава: ПОІППО, 2021. 184 с. URL: http://poippo.pl.ua/nml/elektroni-vydannia-poippo.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ФАХОВОГО ІСПИТУ ЗА ШКАЛОЮ ВІД 100 ДО 200 БАЛІВ

Бали	Кількість правильних відповідей	Характеристика відповіді
190 – 200 балів	Від 95% до 100% правильних відповідей	Вступник демонструє всебічні, систематизовані та глибокі знання історії; уміє застосовувати їх у процесі навчання історії в ЗЗСО; спроможний доводити правильність своєї відповіді переконливою аргументацією. Відповідь вступника повна, логічна, послідовна, не містить помилок або має незначні огріхи.
172 – 189 балів	Від 81% до 94% правильних відповідей	Вступник демонструє всебічні, глибокі знання, уміє застосовувати їх на практиці. Вільно висловлює власні думки, аргументовано відповідає на поставлені запитання. Відповідь вступника повна, логічна, послідовна, Вступник припускається незначних огріхів.
154 – 171 балів	Від 67% до 80% правильних відповідей	Вступник демонструє добрі знання історії, проте має труднощі в інтерпретації історичних подій, явищ, процесів, недостатньо обізнаний з питаннями методики викладання історії. Відповідь вступника повна, але має місце порушення логіки викладу матеріалу.
136 – 153 балів	Від 53% до 66% правильних відповідей	Вступник виявляє посередні знання історії, наводить приклади з питань методики викладання історії після коригувальних запитань викладача; Відповідь вступника повна, але недостатньо аргументована, послідовна, містить окремі змістовні помилки.

118 – 135 балів	Від 39% до 52% правильних відповідей	Вступник відтворює незначну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання та розуміння основних положень, але пояснення не лаконічні, поверхові. Під час відповіді вступник припускається помилок.
100 – 117 балів	Від 25% до 38% правильних відповідей	Вступник має прогалини в знаннях програмового матеріалу. Відповідь не повна, потребує уточнень і додаткових запитань; вступник не вміє самостійно зробити висновок, припускається значних помилок під час відповіді.
Менше 100 балів **Не склав**	Від 0% до 24% правильних відповідей	Вступник володіє теорією на фрагментарному рівні, під час виконання завдань припускається принципових помилок. Вступник не орієнтується в програмовому матеріалі.